

OPPDRAK 31: RETT PÅ FRITID

Redd Barna

INNHold

Forord	3
Del 1: Barns rett til lek og fritid	4
Innledning	5
Barns rettigheter	5
Fritidserklæringen	6
Del 2: Gjennomføring av Oppdrag 31: Rett på fritid	8
Deltakere og samarbeidspartnere	8
Metodikk og gjennomføring	10
Del 3: Barrierer for deltakelse og anbefalinger for inkludering	18
1. Transport	20
2. Penger	24
3. Prestasjonspress og psykisk helse	26
4. Tilgjengelighet og inkludering	29
5. Mangel på møteplasser	31
Oppsummering og konklusjon	33
Referanser	34
Vedlegg	
1. Barnekomiteens medvirkningsprinsipper	35
2. Oppdrag 31: Rett til fritid: Håndbok for barne- og ungdomsråd	[vedlegg]

Oppdrag 31: Rett på fritid.

Forfatter: Maren Bjune, Redd Barna

Foto: Maren Bjune

Illustrasjoner: Pawel Nowicki

Utgitt av Redd Barna 2019

Finansiert av Kulturdepartementet.

FORORD

Barnekonvensjonens artikkel 31 gir alle barn rett til hvile og fritid, og til å delta i lek og fritidsaktiviteter, og fritt ta del i kunst og kulturliv.

Å være inkludert på fritidsarenaer bidrar til at barn og unge føler tilhørighet og fellesskap, og styrker deres opplevelse av mestring, frihet, og glede sammen med andre.

Men selv om veldig mange barn er aktive på ulike fritidsarenaer i løpet av oppveksten, er det fortsatt mange barn og unge som av ulike grunner ikke deltar på lik linje med andre. Gjennom Fritidserklæringen har regjeringen, kommunene og en rekke frivillige organisasjoner forpliktet seg til å arbeide med å sikre at alle barn i Norge skal få mulighet til å delta jevnlig på minst én organisert fritidsaktivitet.

Med prosjektet «Oppdrag 31: Rett på fritid» har Redd Barna ønsket å legge til rette for at barn og unge selv får være med på å virkeliggjøre erklæringen, gjennom å dele sine erfaringer og meninger, både om dagens situasjon og om hvordan skape reelle endringer slik at alle barn får mulighet til å delta i fritidsaktiviteter og ha det bra på fritiden.

Tett samarbeid

For å få til dette har vi samarbeidet tett med fire barne- og ungdomsråd i fire forskjellige kommuner rundt i Norge: Tana, Fjaler, Mandal og bydel Vestre Aker i Oslo. Representantene i barne- og ungdomsrådene i de fire kommunene har i løpet av 2018 gjennomført workshops i sine egne kommuner, og fått innspill og erfaringer fra hundrevis av barn og unge i alderen 10 – 17 år.

De har vært på skoler og fritidsklubber, og hørt hvordan barn og unge har det på fritiden, hva de opplever er de største barrierene for at de kan delta på fritidsaktiviteter der de bor, og hva de mener må gjøres for at alle barn kan være med på fritidsaktiviteter uansett hvor de bor, hvilket språk de snakker, funksjonsevne, eller hvor mange penger familien deres har.

Innsatsen og innspillene fra barne- og ungdomsrådene har således bidratt til at vi nå har mer kunnskap om akkurat hva det er som gjør at noen barn holdes utenfor, sammenhengene mellom de ulike mekanismene for utestengelse, og ikke minst hva som må gjøres for å rette på dette. Barn og unge har unik kunnskap og erfaringer fra sin egen

hverdag og nærområde. Som medvirkningsorgan som representerer barne- og ungdomsbefolkningen i sin kommune, er barne- og ungdomsrådene i en særstilt posisjon til å innhente og viderebringe denne kunnskapen til beslutningstagere og fagfolk, og til alle voksne som jobber med og for barn.

Medvirkning

Redd Barna håper at denne rapporten kan inspirere andre kommuner til å invitere barne- og ungdomsråd og andre medvirkningsorgan for barn og unge i kommunen til å ta del i politikkutvikling. I Oppdrag 31: Rett på fritid har vi vi jobbet særskilt med barn og unges fritid, og deres rett til å delta i fritidsaktiviteter uansett bakgrunn og sosioøkonomisk status. Men vi tror at metodene og prosessene skissert i denne rapporten også vil være hensiktsmessige å benytte på andre tematiske områder som for eksempel byplanlegging, folkehelse, samferdsel og mye mer.

Barna og ungdommene som har vært med på å løse Oppdrag 31, har dessuten vist oss hvordan så mange av disse temaene henger sammen, og på ulike måter preger hvordan barn har det. Og de har vist oss at barn og unge må delta hvis vi skal finne gode løsninger på utfordringer som angår oss alle.

Oppdrag utført

Vi vil rette en takk til Kulturdepartementet for finansiering og godt samarbeid underveis.

Vi vil også takke alle som har vært med på å legge til rette for at barna og ungdommene har kunnet ta en så stor del av prosjektet, i særdeleshet deres kontaktpersoner i kommunen: Magnhild Stock (Tana), Jon Werede Hope og Inga Haaland (Fjaler), Anne Grønsund (Mandal) og Sofie Widdal (bydel Vestre Aker). Redd Barna vil også få takke Camilla Dukefos fra Reell Medvirkning, som har vært en veldig god støtte i utviklingen av opplæringsopplegget for ungdomsrådene, og gjennomføringen av vår første felles-workshop våren 2018.

Sist men ikke minst vil vi rette en ekstra stor takk til alle barna og ungdommene som har medvirket i Oppdrag 31 og bidratt med sin tid, sitt engasjement, sin unike kunnskap og synspunkter. Uten dere hadde Oppdrag 31 aldri blitt løst!

God lesning, og husk at alle barn og unge har rett til lek, fritid og hvile!

Vennlig hilsen Redd Barna

Samlet: Representanter fra barne- og ungdomsrådene i Tana, Fjaler, Mandal og bydel Vestre Aker i Oslo, sammen med Redd Barnas generalsekretær Birgitte Lange.

FNs konvensjon om barnets rettigheter:

Artikkel 2

De stater som er part i denne konvensjon, skal respektere og sikre de rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon for ethvert barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag og uten hensyn til barnets, dets foreldres eller verges rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosiale opprinnelse, eiendomsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling.

Partene skal treffe alle egnede tiltak for å sikre at barnet beskyttes mot enhver form for diskriminering eller straff på grunn av sine foreldres, sin verges eller familiemedlemmers stilling, virksomhet, meningsyttringer eller tro.

Artikkel 12

Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Artikkel 31

Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder, og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.

Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv, og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

DEL 1: Barns rett til lek og fritid

FNs barnekonvensjon og norsk lov gir alle barn og unge i Norge rett til å delta på fritidsarenaen, og både myndigheter og frivillig sektor i Norge har hatt et stort fokus den siste tiden på sikre at alle barn får være med på fritidsaktiviteter. Til tross for dette fokuset ser vi at det er barn og unge som faller utenfor og ikke får vært med.

I del 1 av denne rapporten vil vi se nærmere på hvordan både barnekonvensjonen og politiske tiltak sikrer barn rett til deltakelse, samt hvordan det faktisk står til med barns deltakelse på fritidsarenaen i dag.

Barns rettigheter

FNs konvensjon om barnets rettigheter slår fast at alle barn, som er alle mennesker under 18 år, har de samme rettighetene. Alle stater som har forpliktet seg til å følge barnekonvensjonen er det vi kaller pliktsubjekt, det vil si at det er statens ansvar at rettighetene blir realisert for alle barn. Barnekonvensjonen har vært gjeldende som norsk lov siden 2003.

I barnekonvensjonens artikkel 31 uttrykkes barns rett til hvile og fritid, til lek og rekreasjon som er tilpasset barnets alder, og til å fritt ta del i kunst og kulturliv.

Ungdataundersøkelsen fra 2018 viser at på landsbasis har nær ni av ti unge vært med i en fritidsorganisasjon etter at de fylte 10 år. De fleste tenåringer deltar fortsatt i minst én organisert fritidsaktivitet¹: Av de spurte i ungdomsskolealder oppgir 65.5 prosent at de er aktive i en fritidsorganisasjon. Deltagelsen synker noe fra 8. til 10.trinn, og deltagelsen synker gradvis jo eldre ungdommene blir. I tredje klasse på videregående oppgir i underkant av 40 prosent at de har deltatt i en organisert aktivitet den siste måneden. For unge i ungdomsskolealder er det relativt lik deltagelse for gutter og jenter, men på videregående er det tydelig flere gutter enn jenter som oppgir at de er med i en fritidsorganisasjon (Bakken 2018; Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2017). Det er noe geografisk variasjon, men den er ikke systematisk; det vil si at kommunestørrelse eller geografisk plassering kan ikke (i seg selv) forklare nivået av deltagelse i fritidsaktiviteter blant ungdom.

Det å ha det bra på fritiden, å bli inkludert i fellesskap som dannes gjennom fritidsaktivi-

teter, og å ha mulighet til å utvikle sine egne ferdigheter sammen med andre barn og unge, er veldig viktig for barns psykososiale utvikling og velvære på en rekke områder. Det å ha det bra på fritiden, ved for eksempel å delta på fritidsaktiviteter, bidrar til å styrke barns helse, personlige relasjoner og selvfølelse, samt følelse av mestring og tilhørighet i et fellesskap. Og ikke minst, de har det gøy og kan slippe av og henge med jevnaldrende (Fløtten 2009; Sletten 2011). For ungdom kan aktiv deltagelse i organisasjoner og foreninger på fritiden gi erfaring, innsikt og læring om demokratiske og organisatoriske prosesser, og øvelse i å forme og uttrykke sine meninger (Bakken et.al. 2016: 66). Forskningen er altså tydelig på at det å delta i organiserte fritidsaktiviteter ikke bare styrker barnets egenutvikling, men virker forebyggende for utvikling av følelser av utenforskap og isolasjon, og helserelaterte utfordringer.

Artikkel 2 i barnekonvensjonen understreker at rettighetene gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling, og at staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

Det betyr blant annet at alle barn i Norge skal få innfridd retten til lek og fritid – uten forskjellsbehandling og diskriminering – uavhengig av hvem de er, hva slags kropp de har, hvor de bor, hvilket språk de snakker, hva de tror på, og familiens økonomi. Selv om veldig mange barn og unge i Norge deltar i fritidsaktiviteter, er det noen barn som faller utenfor. Det er behov for økt bevissthet og kunnskap om hvordan vi skal sikre at alle barn får innfridd denne retten, og det er viktig å se nærmere på de ulike barrierene og hindringene som bidrar til å stenge barn og unge utenfor.

I følge artikkel 12 i barnekonvensjonen har barnet rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle saker som berører det, og barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt, i samsvar med dets alder og modenhet.

1 Med fritidsaktiviteter viser Ungdata til følgende i sine undersøkelser: Idrettslag; Fritidsklubb/ ungdomshus; Religiøs forening; Korps, kor, orkester; Kulturskole/musikkskole; Annen organisasjon, lag eller forening. (Bakken 2018)

Stater har en plikt til aktivt å legge til rette slik at alle barn har tilgang til informasjon, kan forme og uttrykke sine synspunkter, og påvirke beslutninger som tas i alle saker som angår dem, på barnas egne premisser. Retten til å bli hørt gjelder på alle de arenaer hvor beslutninger tas som berører barn, både i familien, i barnehagen og på skolen, i lokalsamfunnet og på nasjonalt og internasjonalt plan.

I sine seneste merknader til Norge i 2018² anbefaler FN's komité for barnets rettigheter (barnekomiteen) at norske myndigheter øker sin innsats for å sikre meningsfylt deltakelse for barn i ungdomsråd eller andre fora som er tilgjengelige for alle barn i alle kommuner. En gjennomgang av hvordan kommuner og fylkeskommuner benytter seg av medvirkningsorgan for unge, viser at «det er betydelig potensiale for å ta i bruk virkemidler for mer medvirkning i kommunene hvis det er vilje» (Knudtzon og Tjerbo 2009: 15). Det ser også ut til at kommuner i liten grad henter inn informasjon fra barn og unge, eller trekker dem med i utforming av tilbud (2009:15). Medvirkningsorgan for barn og unge har typisk *mest innflytelse på utforming av kulturtiltak, samt oppretting av fritidsklubber*. Den samme gjennomgangen finner at de unge har liten innflytelse på helsetiltak for ungdom, skole eller utdanningsrelaterte saker. Heller ikke prosesser om stedsutvikling eller kampanjer rettet mot ungdom ser det ut til at ungdomsråd har særlig innflytelse på: «Alle disse feltene skulle man tro at ungdom kunne involveres på.» (Knudtzon og Tjerbo 2009: 15).

Gir bedre løsninger

Når barn og unge får anledning til å medvirke på gode og inkluderende måter, i for eksempel kommunale utviklingsprosesser, kan dette gi dem opplevelser av mestring, læring, medbestemmelse, kvalitet og eierskap, som igjen vil styrke deres stedstilhørighet (Hagen 2017: 4). «God involvering av ungdom kan påvirke fysisk utforming av steder og deres

attraktivitet forutsatt at metoder, fagforståelser og organisatoriske strukturer utvikles.» (Hagen 2017:4). For Redd Barna er det også viktig å understreke at denne måten å jobbe på – i samarbeid med barn og unge – dermed bidrar til kvalitativt *bedre og mer bærekraftige* løsninger, fordi de er 'forankret' hos barn og unge selv.

Med andre ord: for at vi skal kunne utvikle treffsikre tiltak og finne bærekraftige løsninger for hvordan alle barn og unge skal få innfridd artikkel 31 om rett til lek og fritid, er det nødvendig at barn og unge får bidra til å identifisere utfordringer og foreslå løsninger. Det er viktig at kommuner legger til rette for gode medvirkningsprosesser og -organer.

Fritidserklæringen

I 2016 signerte regjeringen, kommunene og en rekke frivillige organisasjoner en erklæring om å sikre alle barn tilgang til fritidsaktiviteter. Denne «Fritidserklæringen»³ forplikter alle signerende parter til å arbeide med å sikre at alle barn i Norge skal få mulighet til å delta jevnlig på minst én organisert fritidsaktivitet, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon (se egen boks).

Som en signerende part til Fritidserklæringen har Redd Barna ønsket å legge til rette for at barn og unge selv skal få være med å virkeliggjøre denne erklæringen. For å styrke kunnskapsgrunnlaget om hva som skal til for å sikre oppfyllelsen av alle barns rett til å delta i fritidsaktiviteter, er det helt nødvendig å lytte til barn og unges egne erfaringer og synspunkter på hva de opplever er barrierer for deltagelse der de bor, samt deres egne forslag til hvordan disse kan imøtekommes. Vi ga derfor barn og unge i forskjellige deler av landet i oppdrag å utforske forholdene for barn og unge i sin kommune, og oppdraget fikk navnet etter barnekonvensjonens artikkel 31: *Oppdrag 31: Rett på fritid*.

2 https://www.regjeringen.no/contentassets/87e11af6044b4c45923d2830d2d6b144/concluding-observations---4-juli---crc_c_nor_co_5-6_31367_e_no-004.pdf

3 https://www.regjeringen.no/contentassets/42fc032208724215886755da5d165f1e/folder_fritidserklaeringen.pdf

FRITIDSERKLÆRINGEN

Fritidserklæringen bygger på FNs konvensjon om barnets rettigheter, herunder artikkel 31:

Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.

Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

For å realisere dette må alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre.

VI ER DERFOR ENIGE OM:

1. At alle barn og ungdom skal ha mulighet til å delta i fritidsaktiviteter og til å delta i lek som passer for barnets alder. Gjennom lek og aktivitet blir barn og ungdom inkludert i fellesskap og opplever tilhørighet og mestring.
2. At barn og ungdom skal involveres og ha innflytelse over sin lek og fritidsaktivitetene de skal delta i. Det gjøres mye godt arbeid lokalt og nasjonalt for å inkludere barn og ungdom i sosiale fellesskap og aktiviteter, men vi har ikke lyktes med å gjøre det mulig for alle å delta.

Fritidserklæringen

I 2016 signerte regjeringen ved statsministeren, barne- og likestillingsministeren, kulturministeren, arbeids- og sosialministeren og kommunal- og moderniseringsministeren, samt Kommunesektorens organisasjon (KS) og en rekke frivillige organisasjoner, en avtale som heter 'Fritidserklæringen'. I denne forplikter de seg til å jobbe for å innfri barnekonvensjonens artikkel 31 om alle barns rett til hvile, lek og fritid, og å delta i kunst og kulturliv. For å realisere dette skal de sammen sørge for at alle barn og ungdom i Norge skal få delta jevnlig på minst én fritidsaktivitet, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon.

LØSNINGENE MÅ FINNES I FELLESKAP, DERFOR VIL VI:

1. Samarbeide lokalt og nasjonalt om at alle barn og ungdom skal få delta i minst én organisert fritidsaktivitet.
2. Fremme betydningen av å satse på lokale lag og foreningers aktivitetstilbud som et viktig virkemiddel for sosial inkludering av barn og unge i lokalsamfunnet.
3. Formidle gode ideer og lokale eksempler på hvordan kommuner og frivillighet kan samarbeide om å sikre at alle barn og unge har mulighet til å delta i organiserte fritidstilbud, uavhengig av familieøkonomi.
4. Utfordre hverandre på holdninger og handlinger som gjennom langsiktig samarbeid fører til måloppnåelse.

DEL 2: Gjennomføring

Alle barn har ifølge barnekonvensjonens artikkel 31 og norsk lov rett til lek og fritid, og i Fritidserklæringen har regjering, kommuner og frivillig sektor skrevet under på at alle barn og unge i Norge skal ha tilgang på minst én fritidsaktivitet. Men hvordan får vi til det? Hva er de største utfordringene for barn og unge? bor? Og hvordan kan dette løses?

Gjennom prosjektet *Oppdrag 31: Rett på fritid* inviterte Redd Barna barne- og ungdomsråd til å utforske hvordan barn og unge har det på fritiden der de bor, og komme med deres innspill og råd for hva som skal til for at alle barn kan få være med på fritidsaktiviteter, uansett hvem de er, hvor de bor, hvilket språk de snakker, funksjonsevne eller hvor mange penger familien deres har.

Hvem var deltakerne i *Oppdrag 31*?

Det er mange måter å samarbeide med barn og unge på i denne typen prosjekt, det være seg gjennom skoler, fritidsarenaer, interesseorganisasjoner eller mer åpne henvendelser via for eksempel sosiale medier. For *Oppdrag 31* valgte Redd Barna å samarbeide med etablerte medvirkningsorgan for barn og unge i utvalgte kommuner. De fleste steder heter disse organene ungdomsråd, barne- og ungdomsråd eller ungdommens kommunestyre⁴. For Redd Barna var det naturlig å invitere ungdomsrådene til samarbeid, siden disse allerede har et mandat om å ivareta interesse til barn og unge i sin kommune. Gjennom tett samarbeid med ungdomsrådene ville vi både ivareta god representasjon av barn og unges erfaringer og synspunkter, støtte ungdomsrådene i det arbeidet de allerede gjør, og styrke kommunenes eget arbeid med medvirkning fra barn og unge. Vi ønsket å samarbeide med ungdomsrådene også for å nå ut til, involvere og samle erfaringer og synspunkter fra et bredere utvalg barn og unge i kommunen. I tillegg ville vi gjennom prosjektet også styrke kunnskap både hos barn og unge selv og hos de voksne i kommunen, om barns rett til lek og fritid, om utenforskap og inkludering, og om forholdene i egen og andres kommuner knyttet til denne tematikken.

Hvor ble *Oppdrag 31* gjennomført?

Redd Barna opprettet samarbeid med barne- og ungdomsråd i disse fire kommunene:

- Tana (Finnmark)
- Fjaler (Sogn og Fjordane)
- Mandal (Vest-Agder)
- Bydel Vestre Aker (Oslo)

Disse fire kommunene ble valgt for å sikre at prosjektet hadde god geografisk og demografisk spredning, og ikke minst fordi de alle har aktive ungdomsråd. I alle kommunene vi samarbeidet med ble deltakelse i *Oppdrag 31* fundert i vedtak i barne- og ungdomsrådet.

I tillegg til at deltakelse skulle være et aktivt ønske fra barne- og ungdomsrådet gjennom et vedtak, var det også viktig for Redd Barna å sikre at samarbeidet hadde god forankring i kommunens ledelse. Vi satte derfor som krav til deltakelse at det ble satt av ressurser i form av voksne kontaktpersoner som kunne følge opp prosessen overfor ungdommene i den enkelte kommune. Redd Barnas kontaktperson til ungdomsrådene har derfor vært en voksen tilrettelegger og ansatt i kommunen, hvilket var avgjørende for å sikre at barna og ungdommene fikk god informasjon om hva de ble invitert med på, og at de igangsatte prosessene blir fulgt godt opp i etterkant, også etter at prosjektperioden til *Oppdrag 31* var over.

Som vi kommer tilbake til i del 3 om funnene fra prosjektet, har det vært veldig interessant å oppdage at selv om flere av utfordringer for deltagelse har særegne uttrykk i de forskjellige kommunene (for eksempel hvordan en taxiordning brukt av barn og unge i Tana kommune ble lagt ned), er barn og unges opplevelser av hva som er selve barrieren ofte svært like (som for eksempel mangel på transport).

4 For enkelthetsskyld kommer vi til å omtale disse medvirkningsorganene som 'ungdomsråd' her i denne rapporten, der det ikke er direkte relevant å si noe annet.

Hva er et ungdomsråd?

Ungdomsråd er politiske råd bestående av barn og ungdommer, som representerer barn og unges interesser i fylket, kommunen eller bydelen. De er partipolitisk uavhengige, og skal uttale seg i en rekke ulike saker som berører barn og unge. Ungdomsråd kan også ta opp saker på eget initiativ. I noen kommuner har ungdomsrådene beslutning-

smyndighet over visse summer i budsjettprosessen. Medlemmer av ungdomsråd velges fra skoler, elevråd, organisasjoner og fritidsklubber m.m. I noen kommuner er barneskoler representert, rådene heter da barne- og ungdomsråd. Til nå har ungdomsrådene manglet et lovfestet mandat, og det har vært opp til hver kommune og fylkeskommune hvorvidt de skal

ha et ungdomsråd, hvordan rådet skal organiseres og hvor stor innflytelse det skal ha. Etter ny kommunelov, som ble vedtatt i juni 2018, er alle kommuner og fylkeskommuner pålagt å ha et ungdomsråd eller annet medvirkningsorgan for ungdom (§ 5-12 i ny kommunelov, trer i kraft etter at kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2019 er gjennomført).

Samarbeidspartnere i Oppdrag 31

Hovedsamarbeidspartnere i *Oppdrag 31* har vært barne- og ungdomsrådene i de fire utvalgte kommunene, men vi har også samarbeidet med en rekke andre aktører som har vært viktig for vellykket gjennomføring. Under følger en oversikt over hvem som har bidratt:

- **Bydelen og kommunene** vi har jobbet med har vært svært samarbeidsvillige, og vi har blitt tatt veldig godt imot, også av politisk ledelse flere steder.
- **Mange skoler** har vært med på dette prosjektet, først og fremst ved å åpne dørene for representantene fra barne- og ungdomsrådene slik at de kunne gjennomføre workshopene sine med skoleklasser i skoletiden. Noen skoler har også latt representantene få inkorporere *Oppdrag 31* i sitt eget skolearbeid. I tillegg til skolene i samarbeidskommunene fikk vi også besøke Bømlø Folkehøgskule våren 2018, der prosjektleder holdt workshop for en gruppe med 15 ungdommer som delte av sine erfaringer fra forskjellige steder i landet.
- **Reell Medvirkning.** Camilla Dukefos fra Reell Medvirkning har, i samarbeid med prosjektleder fra Redd Barna, utviklet og tilrettelagt for den første workshopen med alle ungdomsrådene, samt utviklet håndboken for medvirkning som barne- og ungdomsrådene fikk med seg i 'verktøykassen' etter workshopen.
- **ALLEMED og NDFU** (Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge). I *Oppdrag 31* har vi hatt dialog og samarbeidet med nettverket NDFU som har utviklet dialogverktøyet ALLEMED. Vi har også gjennom hele prosjektet samordnet aktiviteter med de andre organisasjonene som også mottak finansiell støtte fra Kulturdepartementet til samme formål, da spesielt LNU, Ungdom og Fritid og Kommunenes Sentralforbund (KS).
- **PRESS,** Redd Barnas ungdomsorganisasjon, har bidratt som tilrettelegger på workshopene med barne- og ungdomsrådene, og har også gitt ungdommene opplæring i ulike tema og metoder knyttet til politisk påvirkning.
- **Tigerstadsteateret** inviterte prosjektleder til å være med på tur med *Tigerbussen* for å overvære flere forestillinger av «Tigerbussen kommer» på skoler i Oslo-området våren 2018, samt observere og diskutere tilnærminger og problemstillinger med skuespillerne og kunstnerisk ledelse i teateret (se nærmere beskrivelse i del 3).
- **Illustorie.** Gøril Gjøystdal fra Illustorie har tegnet kartene over de fire kommunene vi har jobbet med, samt et utsnitt av det påbegynte kulturhuset for ungdom i Fjaler kommune.
- I tillegg har prosjektleder gjennom hele prosjektperioden hatt mange nyttige møter med forskjellige barne- og ungdomsorganisasjoner, kultur- og idrettslag, samt relevant nasjonale og lokale myndigheter.

Hvordan ble *Oppdrag 31* gjennomført?

Oppdrag 31 foregikk altså i fire ulike kommuner i landet i tett samarbeid med barne- og ungdomsrådene der. Det overordnede oppdraget ungdomsrådene fikk var å kartlegge hvordan barn og unge i deres kommune har det på fritiden, hvor de oppholder seg, hva de liker å gjøre, og hva det er som gjør at noen ikke kan være med på det de har lyst til. Den eneste fastsatte rammen rundt opplegget i hver av kommunene var at ungdomsrådene skulle legge til rette for medvirkning fra andre barn og ungdommer i kommunen. Det skulle altså ikke være et prosjekt for ungdomsrådet alene, men de skulle bidra til at andre barn og unge i deres kommuner kunne komme med innspill og dele egne erfaringer og meninger.

Ved å samle hele klasser med barn og unge til å være med på workshops, fikk medlemmene i ungdomsrådene ikke bare samlet inn et bredt dokumentasjonsgrunnlag for prosjektet, de lærte også mye om den gruppen barn og unge som de representerer. I flere av kommunene som har vært med, har det eksempelvis vært tydelige forskjeller i erfaringer og argumentasjon blant barn og unge som er bosatt sentralt i kommunen, og de som bor langt borte fra kommunesentrum, skoler og aktivitetstilbud. Kun et fåtall av medlemmene i ungdomsrådene som deltok i prosjektet hadde minoritetsbakgrunn, men ved at de gjennomførte workshops med skoleklasser som inkluderte elever med minoritetsbakgrunn, og med ungdommer på mottaksskole, fikk man allikevel synliggjort utfordringer som særlig berører disse gruppene barn og unge. Barna og ungdommene på mottaksskolen kunne for eksempel fortelle at de mangler informasjon om hvilke aktiviteter som finnes i nærheten, og hva man må gjøre for å bli med.

Utover en forventning om at ungdomsrådene skulle legge til rette for medvirkning fra andre barn og unge i kommunen, var det viktig for Redd Barna at ungdomsrådene selv utformet en tilnærming og prosess som var tilpasset deres hjemsted og, ikke minst, deres egen hverdag. Ungdommene i ungdomsrådene går selv på skolen, er ofte aktive i en eller flere fritidsaktiviteter, og det var viktig at dette prosjektet ikke skulle gå på bekostning av andre forpliktelser. Tvert imot var det viktig å oppmuntre dem til å vurdere vinklinger, metoder og tidspunkt for gjennomføring, som ville være hensiktsmessig for deres eget arbeid i ungdomsrådet. I flere av prosjektkommunene har *Oppdrag 31* blitt koblet på andre nærliggende prosjekter, knyttet til folkehelse og utvikling av gode møteplasser for ungdom. For eksempel var det to av ungdomsrådene som valgte å

inkludere *Oppdrag 31*-prosjektet i deres allerede pågående engasjement om å få til et ungdomshus/fritidsklubb der de bor.

Ungdomsrådene som har vært med i *Oppdrag 31* har hatt flere roller i løpet av prosessen: de har fungert som både *tilretteleggere* for medvirkningsprosesser med andre barn og unge, og de har *forsket* på barn og unges situasjon, ved å samle inn og jobbe med barn og unges erfaringer og innspill i kommunene der de bor. På bakgrunn av dette har de analysert funnene og utarbeidet råd til hvordan kommunenes fritidstilbud kan bli mer inkluderende og tilgjengelig for alle barn og unge. Samtidig er de selv barn og ungdommer med egne erfaringer og synspunkter om situasjonen i egen kommune. For at ungdommene skulle føle seg trygge i de ulike rollene, initierte vi hele prosjektet med en fellesworkshop i Oslo for alle de fire ungdomsrådene, slik at alle deltagerne skulle få god opplæring i både tematikken og metoder. Redd Barna arrangerte også en fellesworkshop etter at ungdomsrådene hadde gjennomført workshops i sine egne kommuner, slik at de sammen kunne analysere funnene og komme fram til felles anbefalinger.

De ulike fasene i *Oppdrag 31*

Oppdrag 31: Rett på fritid startet opp i januar 2018 ved at Redd Barna engasjerte en prosjektleder som hadde erfaring både med prosjektarbeid, utvikling av tekster og gjennomføring av medvirkningsprosesser med barn og unge.

Målsettingen med prosjektet var tydelig, men det gjensto en jobb med å definere samarbeidspartnere, arbeidsmetodikk og detaljert framdriftsplan.

Prosjektleder delte prosjektet inn i 5 faser, som vises i figur 1. og vil bli forklart nærmere under.

FASE 1: Planlegging, rekruttering av deltakere og utvikling av metodikk.

Planlegging og rekruttering

Første tiden etter oppstart ble brukt til å gjennomgå og revidere prosjektplaner og jobbe med å utvikle en metodikk som ville bidra til ønskede resultater. Det ble tidlig klart at det var ønskelig å jobbe tett med barne- og ungdomsråd i noen utvalgte kommuner i Norge (se beskrivelse av denne prosessen over). Redd Barna brukte god tid på å sikre at deltakerne var klar over både målsetting og forpliktelser ved å delta, og at de hadde både kapasitet og

Figur 1: Prosjektforløp med fem faser.

Lego og kart: Denne typen kartlegging med hjelp av lego-figurer og kart over kommunen var metoden som flere av ungdomsrådene benyttet. Her er representanter fra barne- og ungdomsrådet i Mandal som deltar på workshop i Oslo, 2018.

voksenstøtte i sin kommune til å være med på en tilfredsstillende måte.

Utvikling av metodikk

Parallelt med rekruttering jobbet prosjektleder i første fase med å utvikle en egnet metodikk som ville svare til oppdragsbeskrivelsen

samtidig som den ga ungdomsrådene fleksibilitet til å tilpasse oppgaven til egen kontekst og behov.

Metoden vi primært valgte å bruke i *Oppdrag 31*, og som ungdommene fikk opplæring i, er en form for interaktiv kartlegging med tegnede kart⁵ over hver av kommunene, og

5 Gøril Gjølystdal fra Illustorie har tegnet kartene over de fire kommunene: Tana, Fjaler, Mandal og bydel Vestre Aker (i Oslo), samt et utsnitt av det påbegynte kulturhuset for ungdom i Fjaler kommune (illustorie.no)

Utenforskap: Illustrert av deltakerne ved hjelp av lego.

en haug med legofigurer og legoklosser. Det eneste som var avmerket på kartene var sentrale landemerker som fjell, hav, broer, t-banespor o.l., og alle kommunens skoler. Hensikten med dette var at barna og ungdommene selv skulle kunne merke av steder og områder de mente var relevante for tematikken. Hovedmålet med metoden var at deltagerne kunne bruke legofigurer som 'avatarer'/representanter for barn og unge i sin kommune, og dermed utforske sitt eget nær-område basert på egne og/eller det de måtte kjenne til av andres erfaringer, for å så reflektere i fellesskap rundt hvorfor ting er som de er i deres kommune (for eksempel hvorfor det er sånn at man trives på noen steder men ikke på andre, hvem som ikke er med på fritiden, og hva som kunne bidratt til at alle hadde mulighet til å delta på fritidsaktiviteter m.m.)

Denne typen kartlegging med hjelp av legofigurer og kart over kommunen var metoden som flere av ungdomsrådene benyttet da de gjennomførte workshopene sine, og her følger en nærmere beskrivelse av hvordan de ble gjennomført:

Lego på kartet

Workshopdeltagere deles i grupper, med minst en tilrettelegger og en som dokumenterer innspillene på hver gruppe. Hver gruppe får utdelt et stort (A0) laminert kart over sin kommune. De får også utdelt et knippe med legofigurer, minst én til hver deltager, gjerne flere. Det deles også ut en haug med legoklosser i forskjellige former og størrelser. Gruppen blir fortalt at legofigurene er ment å symbolisere barn og unge i deres kommune, man behøver ikke ta utgangspunkt i seg selv. Dette er viktig å understreke, da vi ikke ønsker å be barna og ungdommene om å dele

informasjon og erfaringer fra sitt eget liv, som de ikke er komfortable med å dele.

Den første delen av kartleggingen handler om å beskrive forholdene slik de er nå – i dette tilfellet de forskjellige stedene barn og unge oppholder seg på fritiden. Tilrettelegger kan begynne med å la deltagerne bli kjent med kartet, og gi enkle oppgaver som alle i gruppen utfører fortløpende, som for eksempel: «Hvor liker barn og unge å være når de har fri?», «Hvordan kommer man seg dit?», «Er det noen steder barn og unge ikke liker å være når de har fri?» Deltagerne bruker legofigurene til å illustrere barn og unge, og flytter dem rundt på kartet.

Etter hvert gir tilrettelegger mer konkrete utfordringer de skal svare på (gjerne med utgangspunkt i samtalene så langt i gruppearbeidet), for å åpne for samtaler og diskusjoner rundt en spesifikk tematikk, som i dette tilfelle er tilgang på fritidsaktiviteter og hindre for deltagelse på fritidsarenaen. I vår workshop stilte vi spørsmål som: «Hva hvis alt var gratis, hva hadde barn og unge gjort da?», «Hva hvis barn ikke snakker samme språk, hvor oppholder man seg da?», «Hvorfor det?», og «Hva hvis foreldrene alltid sa ja til alt barn og unge ville gjøre på fritiden, hvor hadde de befunnet seg da?»

Bygge løsninger

Ut ifra hvordan legofigurene flytter seg rundt på kartet kan tilrettelegger stille oppfølgings-spørsmål som: «På hvilken måte kan foreldre bestemme hvor barn og unge er på fritiden?». Det er viktig at tilrettelegger stiller åpne spørsmål, er nysgjerrig og interessert, og kan følge opp de ulike temaene som dukker opp, samtidig som man er varsom med å ikke 'grave' i det deltagerne ikke vil snakke fritt om.

Igjen, bruken av legofigurene er ment å tilrettelegge for at de som vil, kan snakke om barn og unges situasjon generelt, og ikke nødvendigvis utlevere sine egne erfaringer, bakgrunn, livssituasjon, etc. Etter en runde med slike spørsmål oppsummerer tilrettelegger sammen med gruppen, slik at de kommer frem til for eksempel fem steder barn og unge liker å være, og fem utfordringer/hindringer som gjør at de ikke får være der de har lyst. Gruppen kan så få i oppgave å bygge selve hindrene med legoklosser, og plassere dem på kartet.

Den andre delen av kartleggingen handler om å komme frem til løsninger, som i dette tilfelle vil være å finne ut hvordan hindringene/barrierene kan senkes/fjernes. Her gjelder det å benytte seg av informasjonen som har kommet frem i første del av workshopen, og gi deltagerne i oppgave å bygge løsningene med legoklosser. Dette er for at deltagerne skal tenke forbi det de antar at faktisk lar seg gjøre, eller, som oftest, ikke lar seg gjøre. I løpet av byggingen, og særlig i gjennomgangen av de forskjellige løsningene, er det viktig at tilrettelegger er aktivt tilstede og stiller spørsmål. Igjen avsluttes oppgaven med en gjennomgang av de forskjellige løsningene i fellesskap og oppsummering av hva som er/kunne vært løsningene og som ville gjort det mulig for *alle* barn å delta på fritidsaktiviteter.

FASE 2: Opplæring og kompetansebygging

Første fellessamling for ungdomsrådene
Målsetting med fase 2 var å sikre at alle deltakerne hadde tilstrekkelig med kunnskap om tematikken de skulle jobbe med, og at de hadde trygghet og handlingskompetanse til å gjennomføre kartlegginger blant barn og unge i sin kommune.⁶

Det ble derfor besluttet å samle alle ungdomsrådene til én felles workshop i starten av prosjektet, der de skulle få anledning til å lære mer om barns rett til lek og fritid, medvirkning og inkludering, samt få opplæring i ulike metoder for å samle inn erfaringer og kunnskap fra andre barn og unge. Videre var det viktig å legge til rette for at de fikk igangsatt planleggingen av hvordan de skulle jobbe videre i sine hjemkommuner, og gi rom for at de fikk delt erfaringer og synspunkter om hva som er viktig å passe på i gjennomføringen av prosjektet. Fellesworkshopen var derfor lagt opp slik at

ungdommene lærte metoder og verktøy som de skulle kunne ta i bruk i sine egne opplegg. Ideen var altså at ungdommene, gjennom å være med på øvelsene og aktivitetene med oss, ville ha et tryggere utgangspunkt når de selv skulle lage planer og opplegg for sine kommuner, og gå inn i rollen som tilretteleggere for sine egne workshops med andre barn og unge.

I tillegg var det satt av tid og rom til at ungdommene skulle få bli kjent på tvers av de forskjellige ungdomsrådene. Vi ville at ungdommene skulle få erfaringer med samarbeid med ungdomsråd i andre kommuner i forskjellige deler av landet, med svært forskjellige ytre rammer enn sin egen. Det var derfor viktig at det var tid og rom til å bli kjent, og hvert av ungdomsrådene hadde også forberedt en kort presentasjon om sitt hjemsted som de holdt for hverandre.

Alle ungdomsrådene kom til workshopen med en eller to voksne fra deres kommune, som hadde ansvaret for ungdommens sikkerhet under oppholdet i Oslo. De voksne var også med som deltagere i workshopen, slik at de også fikk opplæring i metoder og tematikk, og kunne være gode støttespillere for ungdommene videre i prosjektet.

Håndbok om medvirkningsprosesser og retten til lek og fritid.

I forkant av workshopen i Oslo utarbeidet Reell Medvirkning og Redd Barna en håndbok for barne- og ungdomsråd om hvordan de kan ha medvirkningsprosesser med andre barn og unge knyttet til barns rett til lek og fritid og tilgang på fritidsaktiviteter. Håndboken er lagt opp slik at den kan brukes til planlegging og gjennomføring av ungdommenes egne samlinger i sine kommuner. Her står metoder og forslag til opplegg for workshops beskrevet, samt en gjennomgang av de ulike rollene medlemmene i ungdomsrådene vil ha i slike prosesser. Håndboken har et særlig fokus på tematikken fritid, deltagelse og inkludering, men den kan også fungere som inspirasjon for ungdomsråd og andre som ønsker å involvere barn og unge i medvirkningsprosesser på andre temaområder. Håndboken ble delt ut til alle deltakerne på fellessamlingen, og ligger vedlagt i sin helhet i denne rapporten, se vedlegg 2.

Videre arbeid og 'verktøykasse' til å ta med hjem.

I medvirkning generelt, og særlig når vi jobber med barn og unge, er det viktig at prosesser

⁶ Opplegget for denne workshopen ble utviklet i tett samarbeid med Reell Medvirkning, som også ledet fellessesjonene sammen med prosjektleder fra Redd Barna.

Fritid: Plakater fra workshop på barneskoler

som igangsettes oppleves som meningsfulle, overkommelige og trygge. Før vi avsluttet den første fellessamlingen, hadde tilretteleggerne en grundig gjennomgang av hva som skulle skje fremover, hvordan workshopen ville følges opp, og når deltakerne kunne forvente tilbakemeldinger. Det var viktig for deltagerne i *Oppdrag 31* å få anledning og støtte til å utvikle de første planene for sine egne workshoper allerede i den første fellesworkshopen. Det siste som ble gjort før hjemreise, var derfor å sitte i grupper og skissere mulige opplegg for gjennomføring av *Oppdrag 31* lokalt, tidsrammer og utfordringer, inkludert å bestemme seg for hvilke aldersgrupper de skulle rette seg mot, klargjøre hva de trengte av støtte fra voksne, og ikke minst snakke om evt. utfordringer og hvordan vi i Redd Barna kunne bistå dem i prosessen fremover. Med seg i kofferten hjem igjen til sine kommuner fikk hvert ungdomsråd en 'verktøykasse' i form av en pose med de viktigste ingrediensene til en workshop som den vi hadde gjennomført i fellesskap: kart (små og store) over sine kommuner, pinner og skriveutstyr, post-it lapper, og ikke minst: mye Lego.

FASE 3: Lokale workshop og innsamling av data.

Lokale workshops på skoler

Flere av ungdomsrådene valgte å gjennomføre workshops og kartlegginger på skoler i sine kommuner. De voksne kontaktpersonene i kommunene var behjelpelige med å informere relevante personer og instanser om prosjektet, samt understreke viktigheten av at ungdommene ble tatt godt imot på skolene. Ved noen anledninger ble også ulike fora som rektormøter benyttet for å informere om prosjektet, andre steder benyttet man seg av personlige kontakter på hver enkelt skole. En

felles erfaring fra denne fasen av prosjektet var at det var veldig nyttig for ungdommene at prosjektet ble forankret i skolene på ledelsesnivå, at de fikk anerkjennelse for opplegget og tematikken, og ikke minst ble oppfordret til å inkorporere prosjektet og problemstillingene i egne skoleoppgaver.

Workshopene på skoler ble gjennomført i hele eller halve skoleklasser, der medlemmer fra ungdomsrådene hadde ansvar for hver sine grupper. De fulgte i hovedsak opplegget som beskrevet i håndboken for medvirkning med barn og unge, og vi fikk tilbakemeldinger på at det var veldig nyttig å kunne gjennomføre et opplegg som de selv hadde vært med på, og at de kunne bli tilbake til de forskjellige øvelsene i håndboken.

Til sammen i denne fasen ble det gjennomført workshops på hele tolv barne- og ungdomsskoler, én videregående skole og en mottaksskole, 14 totalt, med det resultat at hundrevis barn i alderen 6-19 har fått mulighet til å dele sine erfaringer og løsninger med medlemmene fra ungdomsrådene.

Lokale workshops på ungdomsklubb/ ungdomshus

I to av kommunene valgte ungdomsrådene å supplere innspillene fra workshopene på skoler med samlinger med ungdommer på ungdomsklubben/ huset. Det var ønskelig å bruke nettopp ungdommens eget sted for å utforske nærmere hva et slikt sted kan bety for hvordan barn og unge har det på fritiden, og hva som er viktig for at slike steder fungerer godt.

I Fjaler innledet ungdommens kommune-styre også et samarbeid med Teaterfestivalen i Fjaler som arrangeres hvert år i Dale i Sunnfjord. *Oppdrag 31* fikk være en del av programmet til festivalen, og ungdommene inviterte til en åpen workshop om temaet møteplass for ungdom. Denne fant sted i et gammelt butikklokale som kommunen planlegger å bruke til et kulturhus for ungdom, og delta-

Hva er Ungdommenes Bydelsutvalgsmøte (UBUM)?

Ungdomsrådene i Oslos bydeler kan på eget initiativ arrangere 'Ungdommens Bydelsutvalgsmøte' etter modell fra Ungdommens bystyremøte, som arrangeres med Oslo kommunes sentrale Ungdomsråd (SUR) (sett inn ref.). UBUM utgjør en slags møteplass mellom ungdomsrå-

det og ungdommene i bydelen og kan arrangeres hvert år, der målet er å løfte frem saker som ungdom er opptatt av, votere over de viktigste sakene og sende dem videre til bydelsutvalget. Bydelsutvalget er da pålagt å behandle disse sakene etter en viss tid, og til å komme tilbake

til ungdomsrådene og informere om saksgang og utvikling i sakene. Ungdom kan rekrutteres fra skoler, og fra lag og foreninger, samt eventuelle ungdomsklubber. Slike møter blir arrangert på dagtid i skoletiden. Det er derfor viktig med god informasjon til og kontakt med skolene underveis.

gerne, blant annet skoleelever og ordføreren, fikk være med på å kartlegge (med legofigurer) hva som skal til for å ha en inkluderende, tilgjengelig og trygg møteplass for barn og unge. Funnene fra denne workshopen er nå bragt inn i anbefalingene fra *Oppdrag 31*.

Spørreundersøkelse og Ungdommens Bydelsutvalgsmøte (UBUM)

I bydel Vestre Aker i Oslo var det mange barne- og ungdomsskoler, og ungdomsrådet vurderte ulike tilnæringsmåter og opplegg for å få et så bredt 'datagrunnlag' fra sin bydel som mulig. Siden det ikke ville være gjennomførbart for dem å besøke alle skolene, valgte de å lage en spørreundersøkelse som ble sendt ut til alle 8.klassene i bydelen. Spørreundersøkelsen fikk en god svarprosent (totalt svarte 170 elever) og inkluderte spørsmål som: «Hva slags organiserte fritidstilbud har du benyttet deg av i løpet av de to siste årene?», «Hva opplever du som barrierer for å delta på fritidsaktiviteter?» og «Hva slags fritidstilbud hadde du benyttet deg av, dersom det fantes i nærheten?». Ett av de umiddelbare funnene fra denne undersøkelsen var den veldig høye deltagelsen i idrettsaktiviteter blant ungdom i bydelen, og tilsvarende lav deltagelse i andre aktiviteter innenfor for eksempel kunst og kultur.⁷

I tillegg valgte de å la barn og unges fritid være hovedfokuset på Ungdommens Bydelsutvalgsmøte, som de skulle være vertskap for høsten 2018 (se egen boks). Ungdomsrådet bestemte følgende tema: Fritid, Et sted å være, Rus og helse, blant annet på bakgrunn av deres deltagelse i *Oppdrag 31*. Det var bred oppslutning, og 34 elever fra fire ungdomsskoler deltok på arrangementet

og jobbet sammen med representanter fra ungdomsrådet og ansatte fra bydelen for å komme frem til konkrete forslag. Mot slutten av dagen ble det arrangert avstemning, og de sakene som fikk flest var stemmer: Bedre kollektivtransport for å knytte bydelen bedre sammen, kompetanseheving om konsekvenser av rusbruk, og ungdomskafé – et sted å være for å treffe venner.

FASE 4: Felles analyse og utarbeidelse av anbefalinger

Ny fellessamling i Oslo

Etter at alle ungdomsrådene hadde gjennomført lokale workshops og undersøkelser i sine kommuner, fikk de i oppgave å sammenstille all informasjonen de hadde fått inn, systematisere alle innspillene, og komme frem til hva de opplevde var de fem viktigste sakene fra sin kommune. Dette hadde de med seg da vi igjen møttes til fellessamling i Oslo høsten 2018.

Det har vært veldig viktig for prosjektet å kunne samle de ulike ungdomsrådene på denne måten. De har lært mye om hverandres kommuner og oppvekstvilkårene der. De har også fått gode innblikk i hvordan ungdomsrådene fungerer i de forskjellige kommunene, og fått mange råd og tips om hvordan de kan utvikle hvordan de selv jobber, hvem de samarbeider med, og hvilke saker de kan engasjere seg i.

Denne andre fellessamlingen i Oslo hadde en tredelt målsetting:

1. Systematisere og sammenligne alle innspillene fra de fire kommunene: hva er felles,

7 Ungdomsrådet kommenterte at dette ikke trenger å bety at barn og unge i Vestre Aker ikke ønsker å delta i kulturaktiviteter, det kan like gjerne speile det at det ikke er så mange slike aktiviteter akkurat i deres bydel.

- hva er forskjellig, finnes det noen felles løsninger?
2. Utarbeide konkrete anbefalinger for å imøtekomme de forskjellige utfordringene/barrierene for deltagelse, både lokalt og nasjonalt
  3. Planlegge ungdomsrådets eget arbeid med de forskjellige sakene fremover, inkludert påvirkningsarbeid mot kommunen, lokale medier og andre samarbeidspartnere

Samlingen gikk over to dager, og alle var innlosjert på et hotell i Oslo, der samlingen også fant sted.

Analysen og utarbeidelse av tiltak

Den første dagen hadde vi satt av mye tid til at ungdomsrådene fikk presentere hva de hadde gjort siden sist, og hva de hadde funnet ut var hovedutfordringene i sin kommune. Det ble tidlig klart at til tross for svært forskjellige kontekster, var det veldig lignende problemstillinger de hadde med seg fra sine kommuner.

Deretter jobbet de med å systematisere funnene de var blitt presentert for, og ble utfordret på å komme frem til saker som var felles for alle de fire kommunene. Dette ble gjort i grupper på tvers av ungdomsrådene. Denne delen ble avsluttet i plenum, der vi i fellesskap kom frem til hva som er de mest fremtredende utfordringene vi må ta tak i for at barn og unge skal ha det bra på fritiden og delta på fritidsaktiviteter. Utfordringene ungdommene var opptatt av, var knyttet til transport, penger, informasjon og tilrettelegging, psykisk helse og prestasjonspress, og mangel på gode møteplasser. I del 3 er funnene fra prosjektet beskrevet nærmere.

Den siste delen av denne dagen fikk ungdommene innføring i forskjellige måter å drive med påvirkning og formidling av budskap. Her hadde vi besøk av UngOrg (Andrea Sjøvoll) og Press, Redd Barna Ungdom (Karoline Steen Nylander) som hadde inspirerende workshops med utgangspunkt i en av sakene som ungdomsrådene hadde utpekt som særlig viktig for dem fremover. Under hele workshopen ble de også involvert i utarbeidelse av en film som dokumenterer *Oppdrag 31*, og de fikk også råd og tips, samt noe utstyr, slik at de kunne fortsette filmingen når de kom hjem.

Dagen og kvelden ble avsluttet med en

inspirerende workshop med slampoesi og slampoet Taro Cooper, der ungdommene ble guidet gjennom en kreativ skriveprosess.

Konkrete forslag

Samlingens andre dag hadde fokus på utformingen av konkrete forslag og anbefalinger rettet mot både nasjonale og lokale myndigheter: med andre ord: løse *Oppdrag 31*. Selv om vi jobbet med konkretisering av forslag, og det å spise budskapet sitt mot konkrete mottagere, var det viktig for oss å også jobbe med dette på visjonære og kreative måter. Slik åpnet vi for tiltak som ikke finnes i dag, og ungdommene lot seg ikke begrense av kommunens økonomiske rammer. Vi hadde blant annet en drama-inspirert øvelse, der hvert ungdomsråd ble bedt om å lage en reportasje fra året 2020, der deres kommune får besøk av et TV-team som skal dekke gladsaken om at akkurat deres kommune er den første i landet som har sørget for at alle barn og unge deltar jevnlig på en fritidsaktivitet de trives med. TV-teamet skulle intervju ungdomsrådet og spørre dem ut om hvordan de hadde fått dette til, hvem de hadde samarbeidet med, utfordringer underveis m.m.⁸

Gjennom visjonære og til dels urealistiske forslag kommer det frem tema og problemstillinger som er veldig nyttige å ta tak i for diskusjonen videre. For eksempel ble det tydelig at i de fremtidige kommunene hadde barn og unge betydelig bedre tilgang på offentlig transport.

På dette tidspunktet i workshopen kunne vi ha gode diskusjoner i plenum, vi var blitt bedre kjent med hverandre og de særskilte utfordringene i hverandres kommuner. Med utgangspunkt i de felles utfordringene de hadde identifisert dagen før, jobbet de seg i fellesskap frem til flere konkrete tiltak under hvert tema. Avslutningsvis jobbet hvert ungdomsråd igjen hver for seg, og utarbeidet en plan for videre oppfølging, med mål om å lansere *Oppdrag 31* i egen kommune.

Etter denne helgen var således innspill fra barn og unge over hele landet, om alt fra behov for trampolinepark til kursing av trenere i unges psykiske helse, analysert, delt inn i tema, og konkretisert til forslag og løsninger rettet mot lokale og nasjonale myndigheter. For Redd Barna er dette svært verdifulle erfaringer og kunnskap, ikke bare om tematikken og utfordringer knyttet til inkluderende fritid,

8 Ungdomsrådet i Mandal kunne for eksempel fortelle reporteren at de hadde tatt en avgjørelse om at det kun skulle bo 100 barn i Mandal kommune, på den måten sørget de for at alle de 100 hadde det bra. (Resten av barna hadde blitt flyttet til nabokommunen, Lindesnes).

Overrekkelse: Representanter fra de ulike ungdomsrådene, fortalte om Oppdrag 31 og de viktigste funnene i prosjektet og overrakte rapporten til kulturminister Trine Skei Grande. Fra venstre: Andrés Foroud Heybaran, Hannah Skare Myklebust, Eline Nylenna Wagner, Johanne Prøis Fearnley, kulturminister Trine Skei Grande, Johan Antonio Aatlo og Hannah Higræff.

men også om hvordan ungdomsrådene jobber, hvem de samarbeider med og hva de opplever som utfordrende i sitt eget arbeid.

FASE 5: Ferdigstilling og overrekkelse.

Overrekkelse av funn til kulturministeren

Innspillene fra barn og unge over hele landet ble analysert av ungdomsrådene på fellessamlingen, delt inn i tema og konkretisert til forslag og løsninger rettet mot lokale og nasjonale myndigheter, og deretter samlet i en kort rapport. Rapporten ble lansert på Redd Barna årlige barnerettighetsseminar i desember 2018, som omhandlet nettopp barns rett til lek og fritid. Tilstede på seminaret var representanter fra de ulike ungdomsrådene, som fortalte om *Oppdrag 31* og de viktigste

funnene i prosjektet, før de overrakte rapporten til kulturminister Trine Skei Grande.

Videreføring av funn og tiltak i egne kommuner.

Ungdomsrådene i de forskjellige kommunene har på ulike vis brakt funnene fra analysen tilbake til sine hjemkommuner, blant annet i Mandal der funn fra *Oppdrag 31* ble lagt fram for både kommunestyret, rådmannen og det lokale idrettsrådet.

Redd Barna vil jobbe videre med de nasjonale kravene, blant annet gjennom vår kampanje *Barns rett til lek og fritid*.⁹

Vi håper også at andre kommuner vil gjennomføre lignende prosesser med sine ungdomsråd slik at flere barn og unge får komme med sine erfaringer og forslag til løsning for at alle barn og unge skal få mulighet til å delta på aktiviteter etter skolen, uavhengig av hvem de er og hvor de bor.

9 <https://www.reddbarna.no/fritid>

DEL 3: Barrierer for deltakelse og anbefalinger for inkludering

I denne delen av rapporten tar vi for oss de temaene medlemmene i ungdomsrådene kom frem til som de viktigste på tvers av de fire kommunene.

Barrierene for barns deltagelse på fritidsarenaen er komplekse og sammensatte, og de politiske løsningene bør ta inn over seg denne kompleksiteten, og både adressere de umiddelbare og de bakenforliggende årsakene til at barn og unge ikke får innfridd sine rettigheter til hvile, lek og fritid.

For at et barn som vokser opp i en lavinntektsfamilie for eksempel skal kunne være med på svømming, kan det være mer enn kontingenten som hindrer henne i å delta; det kan også skyldes mangelfulle og/eller kostbare transportordninger, en kultur preget av kropps- og prestasjonspress, og/eller forventninger hjemmefra om å hjelpe til i huset eller prioritere skolearbeid. Det vil si at selv om det er sosioøkonomisk bakgrunn som er mest fremtredende som forklaringsfaktor for barn og unges deltagelse på fritidsaktiviteter, må tiltak for å imøtekomme barrierene, 'være mer enn' kun økonomiske støtteordninger. Det må tas høyde for at barnas situasjon nødvendigvis vil være preget av flere barrierer

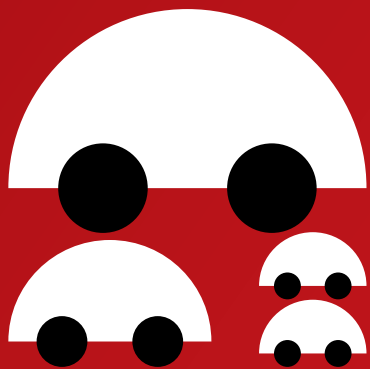
eller utestengende mekanismer, som virker sammen og forsterker hverandre. «For marginalisert ungdom er det mange ulike barrierer mot deltakelse, som igjen følger av de mange ulike forutsetningene for den situasjonen de er i. Det er viktig å forsøke å forstå marginaliseringsprosesser i all sin kompleksitet, ettersom det for mange kan være snakke om mange ulike barrierer mot deltakelse som virker sammen og forsterker hverandre.» (Backe-Hansen 2011: 25).

Videre i denne delen har Redd Barna tatt utgangspunkt i analysen og tiltakene som deltakerne fra ungdomsrådene kom fram til på fellessamlingen, og samlet og konkretisert funnene i fem barrierer med forslag til løsninger¹⁰:

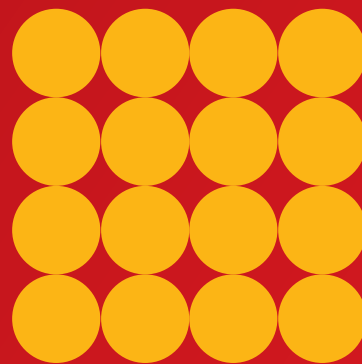
- **Transport**
- **Penger**
- **Prestasjonspress og psykisk helse**
- **Tilgjengelighet og inkludering**
- **Mangel på møteplasser**

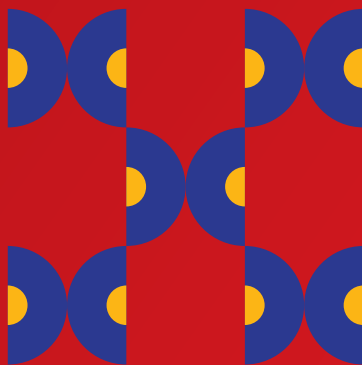
10 Anbefalingene under de fem barrierene er utviklet av ungdomsrådene på den andre fellessamlingen

TRANSPORT

PENGER

**PRESTASJONSPRESS
OG PSYKISK HELSE**

**TILGJENGELIGHET
OG INKLUDERING**

**MØTEPlass/
ET STED Å VÆRE**

1. TRANSPORT

«En ting som kom tydelig frem i løpet av arbeidet vårt, er at uansett hvor man bor i landet, er barn og unge opptatt av at mangel på transport gjør at ikke alle får vært med på aktiviteter eller hengt med venner på fritiden. Mange vi har snakket med opplever at de ikke kommer seg dit de vil eller trenger å være på egen hånd. Noen steder er det ingen tilgjengelig kollektivtransport etter skoletid. Det betyr at man må velge å enten være stuck hjemme eller å være stuck et annet sted. For oss virker det som busselskap og de som planlegger kollektivtransport ikke vet hva vi som barn og unge trenger. Det er altså ingen tvil om at barn og unge er avhengige av gode og ikke minst billige transportløsninger til og fra der de bor. En løsning på dette som kom frem under flere av våre samtaler er ungdomsvennlig kollektivtransport. Det innebærer at barn og unge kan få være med å påvirke når og hvor kollektivtransporten skal gå. I tillegg mener vi at aktivitetsbuss kan være en viktig del av løsningen. Kommunen kan samarbeide med lag og foreninger og fritidsklubben for å sikre seg at vi kommer oss dit vi vil være. Gjennom tiltak som dette er vi ett steg nærmere å oppfylle artikkel 31, slik at alle barn og unge kommer seg til fritidsaktivitetene de ønsker å delta på.» (Ungdomsrådsmedlem, 16 år)

Manglende transport

Ett av de mest gjennomgående funnene fra *Oppdrag 31* er at barn og unge anser trans-

port, eller nærmere, mangel på transportmuligheter, som en av de største barrierene for at de skal kunne være med på fritidsaktiviteter, og i det hele tatt kunne oppholde seg andre steder enn i hjemmet. Fra storbyer til små kommuner ytrer barn og unge sterke ønsker om å kunne komme seg fra A til B på egen hånd, uten å være avhengige av at noen voksne kjører dem. Videre forteller barn og unge at offentlige transportmidler ikke er tilpasset barn og unges behov, enten de bor i urbane eller rurale strøk.

For noen barn er utfordringen at det er

Hjem for en 50-lapp

I mange kommuner finnes varianter av ordningen «Hjem for en 50-lapp». Dette er en ordning som i hovedsak er rettet mot ungdom, og som utføres av taxier. Mange steder har ordningen etablert seg som et tilbud for ungdommer som trenger skyss hjem fredag eller lørdag kveld. Taxien forhåndsbestilles og kjører innenfor en viss strekning, og hver

passasjer betaler en egenandel på 50 kr. Denne ordningen er ment å øke trafikksikkerheten og få ungdom hjem på en trygg og god måte, og gi dem et transporttilbud som ligner det ungdom i byer har. I noen kommuner benyttes ordningen også for å frakte barn og unge til og fra aktiviteter på ukedagene. I Fjaler kommune forteller barn som bor utenfor

kommunesentrumet, at de kan benytte seg av denne ordningen når de skal på fotballtrening. Taxien må forhåndsbestilles via kommunen, og det må være minst tre passasjerer. På denne måten kan en slik ordning bidra til at barn får deltatt på fritidsaktivitet selv om de bor langt borte, og foreldrene ikke har anledning til å kjøre dem.

dyrt å reise med offentlig transport, så selv om de har fått dekket kostnader til selve fritidsaktiviteten, kan kostnadene knyttet til transport gjøre at de ikke kan være med likevel.

For andre er utfordringen at det ikke er noe kollektivtransport tilgjengelig i det hele tatt, eller at det rutetilbudet som finnes, ikke er tilpasset barn og unges behov og reisevaner på fritiden. Mange barn og unge rundt i landet forteller at de har skolebuss, men ikke 'fritidsbuss'. Busstilbudet på hverdager er ofte lagt opp slik at bussene korresponderer med når skolen starter og når den slutter, og ofte er det ingen avganger senere på ettermiddagen, verken til eller fra kommunesentrumet, der mange kommuners fritidstilbud er. Barn som går på skole langt fra hjemmet sitt, forteller at de da må velge, enten bli med skolebussen hjem, og bli hjemme, eller vente i sentrum til aktivitetene begynner, for å så bli hentet i bil senere på ettermiddagen eller kvelden.

Denne barrieren henger i noen tilfeller tett sammen med barrieren mangelfulle møteplasser, da barn og unge beskriver hvordan ventingen etter skolen på at aktiviteten skal begynne også er utfordrende fordi de ikke har et sted å være mens de venter. Mange foreldre vil ikke at barna deres skal 'henge' rundt i sentrum, for eksempel, og vil heller at de skal komme rett hjem med skolebussen. Transportbehov vil også variere ut ifra hvilken årstid det er: steder barna kan sykle eller gå til på egen hånd på sommerhalvåret, vil de på vinterhalvåret være avhengig av å bli kjørt til, fordi det er for mørkt og ofte for kaldt å ta seg dit på egen hånd.

Det er spesielt vanskelig å komme seg på trening på egenhånd om vinteren, da er det mørkt og vi får ikke lov til å gå ut alene.»

Gutt 14 år

Alderstilpasset transport

Flere steder i landet er det etablert såkalt aldersvennlig transport, også kalt seniorbuss, et transporttilbud som er rettet mot de eldre. På samme måte som disse har rutetabeller og traseer for å imøtekomme eldres behov for sosialt samvær og aktivitet, bør det etableres lignende transporttilbud for barn og unge, utenom skoletiden. Det har blitt etablert ulike type ordninger som skal bistå familier i å frakte barna til fritidsaktiviteter rett etter skolen (se egen boks). Disse blir gjerne fremstilt som ordninger som skal hjelpe familier med 'tidsklemma' og har således et sterkere foreldreperspektiv enn barneperspektiv, og Redd Barna understreker at utviklingen av slike ordninger bør ha barnets perspektiv i sentrum, for å sikre at ordningen er til det beste for barna det gjelder.

Analyser av barns reisevaner viser at selv om rundt halvparten av dem går eller sykler til skolen, blir de aller fleste barn kjørt til organiserte fritidsaktiviteter. Særlig til sports- og treningsaktiviteter blir barn kjørt, hvilket har en sammenheng med at disse typisk foregår lenger borte fra der barn bor,

Aktivitetstransport i praksis

I Bærum kommune er det igangsatt en pilotordning utviklet av Stabæk Fotball, Ruter og Bærum kommune for å redusere bilbruk rundt Stabæks akademitreninger. 160 skoleelever blir hentet fra 13 skoler til trening, og elevene blir kjørt hjem etter trening.

Oslo kommune har nylig satt i gang med en lignende ordning,

der el-busser henter barn og unge fra 13 forskjellige skoler og frakter dem til Vålerenga fotball sitt fotballakademi. «Dette er bare en forsiktig prøve. Vi håper å kunne tilby dette som et tillegg til det tradisjonelle kollektivtilbudet. Vi leter etter nye løsninger, og siden dette fungerte så bra i Bærum, kunne det tenkes å

fungere i Oslo også. I deler av Oslo har vi allerede eldretransport etter samme modell. Kan aktivitetstransporten hjelpe foreldre ut av tidsklemma, og samtidig få redusert bilbruken, har vi lyktes.» Byråd for miljø og samferdsel, Lan Marie Berg (MDG), uttalelse i avisen «Vårt Oslo» (24. november 2018)

For eldre: Flere steder i landet er det etablert såkalt aldersvennlig transport.

FAKSIMILE: AFTENPOSTEN.NO

enn for eksempel korps og fritidsklubber (Hjorthol og Nordbakke 2015: 58). Gjennomgangen fra 2013/14 viser, i likhet med en gjennomgang fra 2005, at offentlig transport er så godt som fraværende som fremkomstmiddel til organiserte fritidsaktiviteter (2015: 58). Dermed er det rimelig å anta at det å bli kjørt svært ofte er en forutsetning for å kunne delta på fritidsaktiviteter. «Det er en klar sammenheng mellom størrelse på bosted og bilbruk til ulike aktiviteter. I Oslo er bilbruken generelt lavere til de forskjellige aktivitetene enn på andre bosteder. Også i de tre andre storbyene (Bergen, Trondheim og Stavanger) er bilbruken generelt lavere enn i resten av landet» (2015: 60).

Barn og unge med i planlegging

Det at barn og unge er avhengig av å bli kjørt av foreldre eller andre voksne, kan begrense deres muligheter til å være med på aktiviteter på fritiden, fordi de da blir avhengig av hvorvidt foreldrene i det hele tatt har bil, om de tar seg råd til å kjøre, om de har tid, og/eller om de prioriterer dette. Foreldre kan på den måten ha stor innflytelse på hva slags fritidstilbud de unge får vært med på, enten på grunn av at de ikke *kan*, eller at de ikke vil at barna deres skal ta del i en viss aktivitet, organisasjon eller lignende.

Anbefalingene vi har samlet gjennom *Oppdrag 31* speiler således barn og unges behov for å ha litt mer frihet til å velge selv hva de vil gjøre og hvor de vil oppholde seg på fritiden, og ikke minst viktigheten av at barn og unges behov og logistiske utfordringer blir tatt på alvor når tidspunkter for aktiviteter og bussavganger fastsettes.

Anbefalinger:

- **Lave kostnader:** Kollektivtransport for barn og ungdom må være så billig som mulig, aller helst gratis. Dette er med på å sikre at barn og unge i lavinntektsfamilier kan være med på fritidsaktiviteter, og det kan være med på å gi barn og unge gode og klimavennlige reisevaner fra tidlig alder.
- **Medvirkning fra barn og unge:** Rutetilbudet for kollektivtransporten i kommunen bør legges i samråd med barn og unge, slik at det er med på å sikre at barn og unge får tatt del i fritidstilbudet. Kommunen og selskapet som tilbyr kollektivtransport i kommunen kan for eksempel invitere barne- og ungdomsråd til et slikt samarbeid, i tillegg til lag og foreninger. Sammen kan de gjennomføre kartlegginger over hva som er barn og unges behov, og lage et rutetilbud som er tilpasset dette. For eksempel kan man la seg inspirere av tilbudet 'aldersvennlig transport' for de eldre i flere bydeler i Oslo. 'De rosa bussene' har et rutetilbud som er tilpasset eldres behov (Oslo kommune 2019). Likeledes bør fritidstilbud komme barns logistiske utfordringer i møte, og ikke bare foreldrenes logistikk, og forsøke å sette tidspunkt for trening o.l. slik barna kan gå rett fra skolen, for eksempel.
- **'Aktivitetstransport':** Der kollektivtransporten ikke kan fylle barns transportbehov, bør kommuner i samarbeid med foreninger og lag etablere en transportordning for barn og unge som ikke bor i gåavstand til der aktiviteter holdes, eller som av andre grunner ikke kan komme seg til aktiviteten. Noen steder vil det være særlig aktuelt med slike tilbud kun på vinterhalvåret, når det er for mørkt og for kaldt til å sykle eller gå. Igjen, slike tilbud bør utvikles i samråd med barn og unge selv, samt familiene deres, for å ivareta deres behov.

Teaterbuss: Fra Tigerstadsteaterets forestilling «Tigerbussen kommer», spilt utenfor barneskole i Oslo våren 2018.

Tigerbussen

Teatergruppa Tigerstadsteateret har siden 2017 laget forestillinger rettet mot barn og unge i Oslo. Med visjonen «alle barn og unge i Oslo skal få oppleve teater» tar de barnekonvensjonens artikkel 31, og ikke minst barn og unge selv, på dypt alvor. Teateret tar som utgangspunkt at de fleste barn ikke har eller disponerer egne penger, og har heller ikke mulighet eller tillatelse til å oppsøke teater på egen hånd. Tigerstadsteateret har gjennom grundig forarbeid, blant annet i samarbeid med Redd Barna, identifisert områder i byen

som er preget av at et stort antall av barn vokser opp i familier med lavinntekt, og i betydelig mindre grad enn andre barn deltar på kunst- og kulturaktiviteter. Derfor har teateret ved flere anledninger valgt å oppsøke barna og ungdommene der de er, og gi dem teateropplevelser på deres premisser. Våren 2018 kom 'Tigerbussen' rullende gjennom Oslo. Tigerbussen var et teater på hjul, en expo-trailer, som kunne utvide seg på sider og forvandle seg til et scenerom. Tigerbussen besøkte i hovedsak skoleområder, i skoletiden.

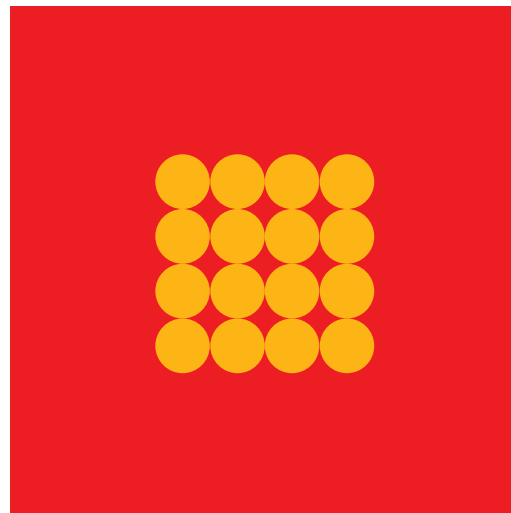
Forestillingen var oppsøkende og interaktiv; ikke bare gikk skuespillerne og hentet sine unge publikummere og henvendte seg hele tiden direkte til dem. Selve scenerommet kom dit barna var, til deres verden og hverdag. Inne i Tigerbussen fikk barna se og høre om hvordan Tigerbussen reiser rundt og samler på Oslobarnas historier og drømmer, og skuespillerne tok imot alle reaksjoner og kommentarer fra barna underveis, slik at se selv ble en del av forestillingen og fortellingen om Tigerbussen.

2. PENGER

Det er vel etablert at de sosioøkonomiske forutsetningene barn og unge vokser opp under, har sterk innvirkning på hvordan de har det på fritiden. Særlig familiens økonomi er en tydelig forklaringsfaktor for hvorvidt barn og unge deltar på fritidsaktivitet eller ikke. Barn og ungdom i lavinntektsfamilier deltar i mindre grad i organiserte fritidsaktiviteter enn andre (Dahl 2014, Kjelvik 2011, Sandbæk & Pedersen 2010).

Alle barn og unge som har delt sine innspill og erfaringer gjennom *Oppdrag 31*, har løftet frem penger som en utestengende faktor som har rammet dem selv eller noen de kjenner. Veldig mange fritidsaktiviteter for barn og unge koster mye penger. Kontingenter for en aktivitet kan variere fra 100 til hele 15.000 kr i året, i tillegg kommer utstyret man må ha for å være med. Ungdommer har fortalt oss om hvordan det kan være vanlig at man mer eller mindre blir pålagt å kjøpe både nye drakter og ekstrautstyr som bager, jakker og annet hvert år, fordi det var endringer i sponsorsammensetninger, hvert årskull fikk nye farger, eller lignende. Videre kan deltagelse i cuper og stevner bety store ekstrautgifter, både for påmelding, opphold og reise, og det kan også være vanlig å arrangere ekstraordinære treninger i en periode, mot ekstra kostnader utover vanlig kontingent.

Det kan være veldig ubehagelig for barn og unge å til stadighet komme hjem med regninger, til foreldre som de vet har utfordringer med familieøkonomien. Det er uheldig at både barn og foreldre assosierer fritidsaktivi-

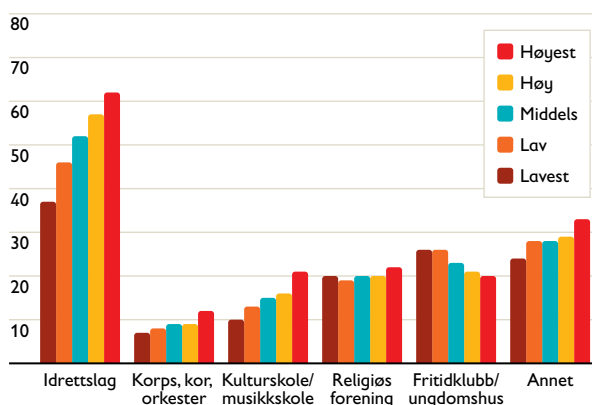

tetene til barna med kostnader og betalingsvanskeligheter, og dette kan i flere tilfeller bidra til at barn og unge slutter, enten fordi de velger det selv, eller fordi foreldrene vil det.

Stadig høyere kostnadene er trolig også medvirkende til at eldre ungdommer slutter på aktiviteter: jo eldre barna/ ungdommen blir, jo dyrere blir aktivitetene fordi det er mer spesialisert, profesjonelle trenere/ instruktører, flere cuper, stevner og reiser. Barn og unge forteller oss at når man må slutte på aktiviteter fordi familien ikke har penger, kan man føle seg mindre verdt enn de andre og bli ensom. Dette vil også kunne gå

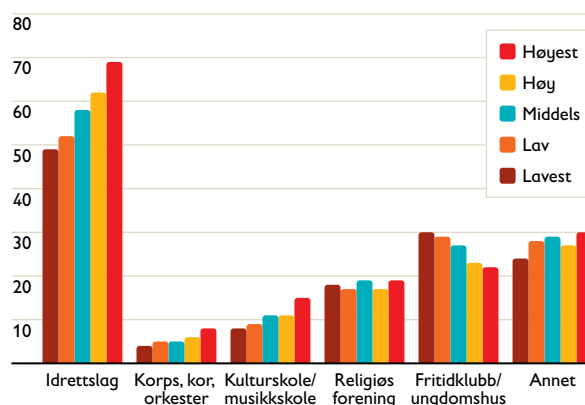
«Hvis kultur- skolen var gratis, hadde mange flere gått der!»

Jente 15 år

Andel jenter som har deltatt i minst én aktivitet siste måned i ulike organisasjoner – etter sosioøkonomisk bakgrunn. I prosent.

KILDE: BUFDIR

Andel gutter som har deltatt i minst én aktivitet siste måned i ulike organisasjoner – etter sosioøkonomisk bakgrunn. I prosent.

KILDE: BUFDIR

ut over hvordan man har det på skolen.

Familier som allerede har barna sine i klubber og foreninger, kan i mange tilfeller få hjelp av ulike støtteordninger for familier med betalingsvansker. Dersom familier har kontakt med hjelpeapparatet, som NAV eller barnevernet, skal disse også informere om tilskuddsordninger som gir økonomisk støtte til barns fritidsaktiviteter eller sikre at barnet får delta ved finansierte aktivitetene. Men terskelen kan være høy for å søke om slik støtte, dersom man i det hele tatt vet om det. Flere klubber Redd Barna har vært i kontakt med forteller at de er overrasket over hvor få som anvender seg av støtteordningene, og de synes det er utfordrende å nå ut til de som virkelig trenger det. Andre klubber forteller at de bruker store summer på å dekke kontingenter for familier som ikke kan betale, men det er allikevel ikke nok til å dekke behovet.

Barna vet ofte på forhånd hvor dyrt det er med aktiviteter som fotball, ski, ridning etc. Ofte antar de derfor at det ikke er noe for dem, og forteller ikke foreldrene sine om at de har lyst til å være med. Slik får klubber o.l. ikke mulighet til å tilby dem støtteordninger og andre ting, som hadde kunnet muliggjort deres deltagelse.

Økonomi henger naturlig nok tett sammen med flere av de andre barrierene. For eksempel vil kostnader knyttet til transport, og hvorvidt man disponerer bil i familien, ha innvirkning på barn og unges muligheter til å delta på de forskjellige aktivitetene. Som det kommer frem av anbefalingene under, vil dermed transportrelaterte tiltak (i tillegg til låneordninger og generelt lavere kostnader), kunne være med på å senke en barriere som i bunn og grunn handler om økonomi.

12

NYHETER

Onsdag 6. februar 2019

FRTIDSAKTIVITET. Å delta på fritidsaktiviteter er ingen selvfølge for barn og unge

Å snakke om dårlig råd er tabu.

Barn og unge har rett til å delta i en

... eller de fore...

... å kunne delta...

... å snakke om dårlig råd er tabu...

... å snakke om dårlig råd er tabu...

... å snakke om dårlig råd er tabu...

FAKSIMILE: FÆDRELANDSVENNEN, ONSDAG 6. FEBRUAR 2019

Anbefalinger

- **Lavere kostnader:** Kontingenter og alle kostnader knyttet til deltagelse på fritidsaktiviteter må senkes, og alle voksne som er med på å organisere fritidsaktiviteter, må ha større bevissthet rundt hvordan alle typer kostnader kan være ekskluderende.
- **Kartlegge kostnader:** Lag og foreninger bør gå gjennom rutiner og praksiser for å kartlegge alt som betyr en kostnad for familiene til barn og unge som er med, alt fra treningsbager og utenlandsreiser til parkeringsavgifter og pausemat. På bakgrunn av slike kartlegginger kan man vurdere hvor man kan endre praksis, samt søke offentlige støtteordninger.
- **Etablere lett tilgjengelige støtteordninger** i kommunen, hvor lag og foreninger kan søke midler og veiledning slik at de kan holde et lavt kostnadsnivå.
- **Fellesdugnad** kan være en måte å holde penge- og utstyrspresset nede, for eksempel hvis hele laget eller foreningen er med på dugnad for å få støtte til ting som alle trenger, som drakter, instrumenter, og annet utstyr. Det kan søkes om samarbeid med lokale bedrifter til denne typen dugnadsarbeid, og etableres ordninger der barna og ungdommene selv jobber noen timer mot at laget får utstyr. Dette er bedre enn at hver enkelt familie samler inn penger, fordi det er det ikke alle som har tid eller mulighet til å gjøre.
- **Utlånsordninger:** Alle klubber og foreninger bør ha, eller ha tett samarbeid med utlånsordninger. Det bør jobbes for en kultur der det å låne og dele på utstyr er normalt, og der det er ønskelig fra klubbens side at det ikke kjøpes nytt. Alle voksne, både foreldre og trenere/instruktører, har ansvar for at det ikke dannes utstyrspress blant barna som er med. Det finnes allerede mange gode utlånsordninger rundt i landet, som for eksempel BUA, som har 77 utlånsentraler i 65 kommuner, samt mer lokale løsninger som Frigo. Biblioteket og møteplasser for ungdom kan også ha låneordninger, slik at barn og unge kan låne utstyr istedenfor å kjøpe. Dette vil senke terskelen for å prøve ut nye aktiviteter, og som barna og ungdommene i *Oppdrag 31* var opptatt av: slike dele- og bytteordninger er også bra for miljøet.

3 PRESTASJONSPRESS OG PSYKISK HELSE

Ett av temaene som barn og unge i Oppdrag 31 har vært særlig opptatt av, på tvers av de fire kommunene, er prestasjonspress og psykisk helse.

Å være i aktivitet og være sammen med venner er bra for barn og unges psykiske helse. Det styrker deres følelser av tilhørighet og mestring, og de har et godt utgangspunkt for å danne nye vennskap og ferdigheter som vil kunne styrke dem også i voksenlivet. For barn og unge som ikke har det bra på skolen og som opplever mobbing, kan fritidsarenaen utgjøre et fristed, der de kan være fri fra fastlåste relasjoner på skolen. Det motsatte kan også skje, ved at de samme relasjonene overføres til fritidsarenaen. Det er derfor viktig at voksne som organiserer treninger, øvinger, og andre typer samlinger med barn og unge på fritiden, har kunnskap og bevissthet om at fritidsarenaen kan være et sted hvor barn og unge kan bli utsatt for press og mobbing. For barn og unge som allerede har en følelse

«Hvis det har skjedd noe på skolen, kan man grue seg til fritidsaktiviteten.»

Gutt, 10 år

av å ikke være god nok, kul nok, eller inkludert i en vennegjeng, vil det være en stor terskel å selv skulle oppsøke fritidsaktiviteter. Det snakkes lite om rekruttering og hvordan sikre at alle blir med; ofte er en mer opptatt av å ta vare på de som er med i aktivitetene. Her kan for eksempel lærere, i samarbeid med foreldre og fritidsledere, samarbeide om å gi informasjon og introdusere aktiviteter til alle barn.

Den positive sammenhengen mellom fritidsaktiviteter

og psykisk helse oppheves dersom fritidsaktiviteten i seg selv organiseres på måter som tilfører barn og unge mye stress og opplevelser av at de ikke er gode nok. Mobbing og et ekskluderende miljø kan oppstå på grunn av måten trenere eller ledere snakker og deler inn i grupper. Mye fokus på prestasjon og kropp kan også være med på å forsterke et skille mellom de som er flinke og populære, og de som ikke er det.

Gjennom *Oppdrag 31* har barn og unge over hele landet fortalt at det kan oppstå mobbing på fritidsarenaer, og at mange slutter fordi de har fått følelsen av at de ikke er flinke nok for laget, og derfor føler

et personlig ansvar for at foreningen ikke presterer godt nok. Videre forteller de at lag fra tidlig alder kun er delt inn etter prestasjon, og de får derfor bare vært med andre som er på samme nivå som dem selv, selv om det de helst vil, er å være med vennene sine. Noen forteller at de ikke vil begynne på aktiviteter i det hele tatt, fordi de ikke føler at de er flinke nok. Selv barn på bare syv år kan føle at det er for sent å begynne på noe nytt fordi de andre er så mye flinkere.

Dette er i all hovedsak et voksenansvar, i første rekke foreningen og lagets ledere og trenere, men også foreldre og andre voksenpersoner som er med å påvirke holdninger og stemninger rundt aktiviteten. Mobbeombudet i Buskerud, Bodil J. Houg, forteller at hun i økende grad blir kontaktet av foreldre til barn helt ned i seksårsalderen som opplever å bli mobbet på fotballtreningen. Det kan være en trener som åpenlyst og upedagogisk gjør forskjell på spillerne på bakgrunn av prestasjon, hvilket igjen påvirker hvordan de andre barna forholder seg til hverandre. Barn forteller at det gjør vondt når de opplever at de ikke 'blir satset på' av treneren sin.

Selv om fritidsarenaer kan utgjøre et fristed for barn som blir mobbet på skolen, kan mobbingen på skolen også videreføres, og dermed forsterkes, på fritidsarenaer. Barn og unge har i *Oppdrag 31* fortalt om hvordan trenere, lagledere og andre voksne ikke alltid er oppmerksomme nok til å forstå hva som foregår, eller til å håndtere mob-

Uten konkurransejag: Mange ønsker seg treningstilbud der man kan møtes på tvers av prestasjonsnivå, alder, og kjønn

FAKSIMILE: NRK.NO

besituasjoner som oppstår. De etterspør mer kompetanse hos de voksne om barn og unges psykiske helse, slik at de i større grad kan kjenne igjen tegn på at barn og unge ikke har det bra, vite hva som kan gjøres for å støtte dem, og eventuelt sette dem i kontakt med relevante tjenester som helsesetasje, BUP og lignende. Voksne må også ha kunnskap om hvordan de tar tak i mobbing når dette oppstår og hvordan de selv bidrar til et inkluderende miljø. Barn og unge som medvirket i *Oppdrag 31* fortalte også at det finnes voksne tilknyttet fritidssektoren som selv er med på å mobbe og ekskludere.

Selv om mange barn og unge har lyst til å bli gode, og til og med best i det de driver med på fritiden, har enda flere mest lyst til å ha det gøy, og gjøre en aktivitet sammen med venner, uten konkurransejaget. Barn og unge etterspør flere aktivitetstilbud av typen alle kan være med på, ikke bare de de som er flinkest, eller vil 'satse'. De mener at særlig idretten bør bli flinkere til å legge til rette for mer inkluderende og mangfoldige treningstilbud, og ikke alltid dele inn etter prestasjon eller kjønn. På samme måte som

korps samler barn og unge i forskjellige aldre til å spille sammen, ønsker mange seg treningstilbud der man kan møtes på tvers av prestasjonsnivå, alder, og kjønn. Gjennom *Oppdrag 31* har vi blitt fortalt om noen typer tilbud som møter disse behovene, og som de unge er veldig fornøyde med, for eksempel har et håndballag startet egne treninger for de som 'bare' vil spille, men ikke er interesserte i å være med på kamper, og en idrettsforening har opprettet et treningstilbud for de som vil trene, men ikke konkurrere.

Mange ungdommer forteller at de går jevnlig på treningssenter, eller ønsker seg et slikt tilbud, der de kan komme og trene på egenhånd: man kan komme når man vil, det er ikke faste tider eller forpliktelser, som vanlig trening ofte har. Men abonnement på treningssenter kan være veldig dyrt. Det er også en utbredt erfaring at det kan være mobbing og trakassering på slike sentre, og veldig mye fokus på kropp og utseende. Særlig gjelder dette treningssentre som ikke er bemannet, som også er de billigste. Noen ungdommer fortalte at skolen deres har imøtekommet dette behovet, og lar de eldre elevene anvende seg av treningsrom og gymsal på skolen på kveldstid, med en voksen ansatt tilstede.

«Mange sitter hjemme på grunn av skolearbeidet. Det er en hindring for å delta. De kommer seg ikke ut, de stenger seg inne. Også i helgene.»

Barna og ungdommene som har deltatt i *Oppdrag 31*, har også trukket frem at det er utfordrende å finne en balanse mellom skolearbeid og fritidsaktiviteter. Når både skolen og fritidsaktiviteten øker presset og forventninger om prestasjon, kan det virke overveldende og uoverkommelig, og mange ser seg nødt til å kutte ut fritidsaktiviteter for å henge med på skolearbeidet. Så i en periode der det er særlig viktig å ha en arena der man kan få hvile fra prestasjoner og stress, sammen med andre, ender mange ungdommer opp med å slutte å delta i fritidsaktiviteter, og heller holde seg hjemme.

«Man tør ikke begynne fordi det er så høyt nivå. Hvis man ikke begynner i 1.klasse, er det for sent.»

Jente, 11 år

Anbefalinger

- **Økt kunnskap** om psykisk helse og mobbing: Alle trenere, instruktører, ledere og andre som er med barn og unge på fritiden bør tilegne seg kunnskap om barn og unges psykiske helse, slik at de kan se om det er noen som sliter, og være gode støttespillere for dem. De må videre vite hvordan de kan ta tak i mobbing mellom barn og unge, og hvordan de ikke skal mobbe selv. Mobbeombudet i hvert fylke eller region kan holde slike kurs i psykisk helse og inkludering for voksne og unge ledere på fritidsarenaer, og også gjøre seg kjent blant barn og unge selv, slik at de vet hvem og hvilken instans de kan gå til dersom de vil ta opp noe.
- **Lavterskeltilbud:** Alle barn og unge bør ha tilgang til aktivitetstilbud av den typen alle kan være med på. Barn og unge har ulike typer funksjonsevne, men akkurat lik rett til å delta. Derfor må lag, foreninger og kommuner legge til rette for at fritidstilbud er tilgjengelige og meningsfulle for alle, med hjelp av assistenter, utstyr og transport. Det

er viktig å huske på at aktiviteter ikke bare må rette seg mot de som er (eller har ambisjon om å bli) flinke. Det bør finnes tilbud som ikke er delt inn etter prestasjon eller alder, men heller være utformet på måter som legger til rette for at unge kan gjøre noe gøy sammen. Skoler kan legge til rette for inkluderende og tilgjengelige fritidsaktiviteter ved å la elever låne gymsalen eller andre fasiliteter etter skoletid. Et slikt tilbud bør være forutsigbart og gratis, og med voksen tilstedeværelse, for å sikre at de som bruker det føler seg trygge og inkludert.

- **Skolen må samarbeide med fritidssektoren:** Barn, og særlig ungdom, kan føle at det er så mye lekser og skolearbeid at de må slutte helt på aktiviteter, fordi skolearbeid tar opp all tid. På samme måte krever mange fritidsaktiviteter mer og mer tid og innsats fra de unge, og det er veldig utfordrende å møte forventningene fra begge hold. Derfor burde skoler og lærere koordinere oppgaver og lekser i samarbeid med fritidssektoren, på en måte som gjør at unge har mulighet til å være aktive på fritiden, også når de blir ungdommer.

Betydningen av foreldrestøtte

Som det kommer frem i beskrivelsen av barn og unges opplevelser av barrierene for deltagelse i fritidsaktiviteter, er det ikke bare foreldrenes ressurser (som tid og penger) som påvirker hva barn og unge gjør på fritiden. Også foreldres holdninger har sterk innvirkning på hva barna gjør og ikke gjør og hvor de befinner seg. I en kommune kom det frem at mange flere ungdommer ville vært på ungdomshuset i kommunesentrumet, hadde bare foreldrene god tatt/ tillatt at de var der. Det var ikke det at de aktivt ble holdt borte fra klubben, det var heller at foreldrene nektet å kjøre dem dit. Siden det heller ikke gikk noe buss, ble de værende hjemme. I en annen

kommune fikk vi høre hvordan 'strenge foreldre' ikke tillot ungdommene sine å være på steder (og turer) der de antok at det kunne være 'skummelt.' Mange barn og unge har fortalt hvordan foreldrene ikke har ønsket at de skal delta på visse aktiviteter, fordi det be antatt at det var så høye forventninger til foreldreaktivitet, i hovedsak dugnader og loppemarkeder. For andre familier er det ikke viljen, men logistiske og ressursrelaterede utfordringer som hindrer dem: det kan være vanskelig å stille som vakt eller vaffelselger hvis man er aleneforsørger, ikke disponerer bil eller jobber kveldsvakter.

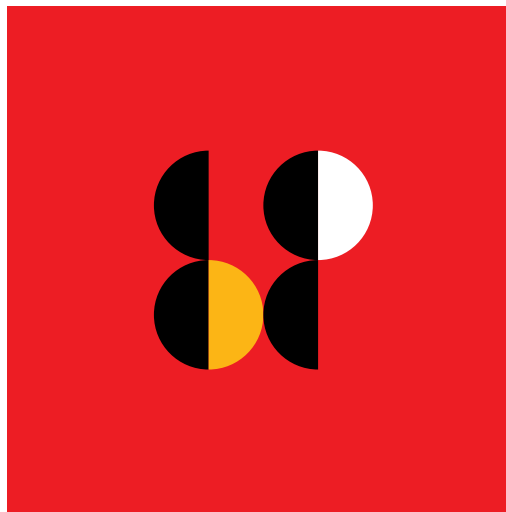
4 TILGJENGELIGHET OG INKLUDERING

For noen barn og unge er hovedårsaken til at de ikke får deltatt på fritidsaktiviteter, mangel på tilrettelegging for akkurat dem. Det kan handle om hvor og hvordan aktiviteten er organisert, om tidspunktet for aktiviteten, om språket som snakkes der, eller informasjon om at aktiviteten i det hele tatt finnes. Ofte er det en kombinasjon av flere slike faktorer.

Barn og unge som var med på *Oppdrag 31* fortalte om manglende tilgjengelighet og lite mangfold i typen aktiviteter som er for barn og unge, og dette kan gå spesielt ut over barn og ungdom med funksjonsnedsettelse. Videre er det ofte slik at det som finnes, er det ikke nok informasjon om. Når det ikke legges til rette for at barn med funksjonsnedsettelse kan være med, og det mangler transport, hjelpemidler og god informasjon om aktivitetene, blir de utestengt fra fritidsarenaene der klassekamerater og andre venner er. Holdninger, både blant voksne og barn, kan også stå i veien for at fritidsaktiviteter er inkluderende og tilgjengelig for alle. Dersom det for eksempel er en utbredt tanke blant lag og foreninger at det å tilrettelegge for barn med funksjonsnedsettelse vil være for kostbart og tidkrevende, vil de kanskje heller ikke forsøke å sette seg inn i hva slags ordninger som finnes, og hva (og ofte, hvor lite) som egentlig skal til for å ha et mer tilgjengelig tilbud.

I henhold til barnekonvensjonen er kommunen og staten forpliktet til å sikre at det er tilrettelagt for at barn med nedsatt funksjonsevne har faktiske muligheter til å være med på fritidsaktiviteter. Det innebærer blant annet at de skal få vite om, komme seg til og delta på en fritidsaktivitet de trives med, og oppleve at de er likeverdige deltagere på aktiviteten. Men slik forholdene er i dag, deltar barn og unge med funksjonsnedsettelse i betydelig mindre grad på fritidsaktiviteter enn andre barn. Aktiviteter er i mye større hjemmebaserte. Dette bidrar til å ekskludere barn og unge med funksjonsnedsettelse fra viktige sosiale arenaer, og kan styrke følelser av isolasjon og ensomhet (Finnvold 2013: 53; Ramm og Otnes 2013; Unge Funksjonshemmede 2014).

For barn og ungdom som nylig har kommet til Norge, kan det være vanskelig å vite om hva som finnes av aktiviteter, hva aktiviteten går ut på, og hva som er vanlig at de andre barn og unge er med på. Dette kan også gjelde barn og unge som er nyinnflyttet i et område, eller som bare søker noe annet enn det 'alle andre' driver på med.

Mangel på tilgjengelig og tilrettelagt informasjon kan således utgjøre en barriere for mange barn og unges deltagelse i fritidsaktiviteter. Det gjør det vanskelig å få oversikt over hva som finnes av fritidstilbud, og om de som finnes passer for akkurat deg. Barn og unge har fortalt at det kan være vanskelig å orientere seg når informasjonen er på et språk man ikke forstår, og at i mange tilfeller er informasjon om fritidstilbud i stor grad kun rettet mot foreldre, og ikke de unge selv. Det er ikke alltid at de formidler dette videre til barna sine, enten fordi de glemmer det, ikke forstår det, eller velger å ikke informere om det, fordi de ikke liker den typen aktiviteter. Hvis det ikke kommer tydelig frem at det finnes økonomiske støtteordninger, eller at lokalene er tilrettelagt, og det er muligheter for å ha med assistenter, kan man oppleve seg utestengt fra aktivitetene selv om aktivitetene egentlig er tilgjengelige for alle.

Anbefalinger:

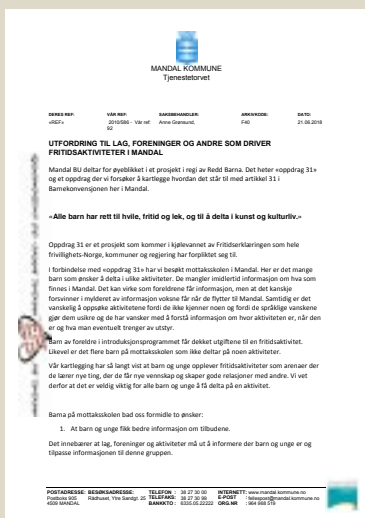
- **Felles ansvar:** alle, enten det er ansatte i kommunen, foreldre i klassen, naboer eller frivillige i klubben, må være med på å legge til rette for at barn og unge får delta på fritidsaktiviteter og være med på sikre at det finnes et mangfoldig tilbud som inkluderer alle barn og unge, uansett hvilket språk de snakker, eller hva slags kropp de har.

- **Medvirkning og innflytelse:** barn og unge med nedsatt funksjonsevne må inviteres med på å kartlegge hvordan de opplever forholdene i sin kommune, og ha innflytelse på utformingen av aktivitetstilbud.
- **God og tilgjengelig informasjon:** For at barn og unge skal ha tilgang på fritidsaktiviteter, må man faktisk vite om hva som skjer, og at det som skjer passer for 'en som meg'. Foreldre må også forstå hva det handler om.
- **Fritidskoordinator:** I hver kommune kan det opprettes en rolle som fritidskoordinator: en som har ansvar for å ha oversikt og formidle informasjon om fritidstilbudet i kommunen til alle barn og unge, til familiene deres og til lærere og andre voksne som arbeider med barn og unge. Fritidskoor-

dinatoren bør kjenne til det som finnes av transporttilbud, muligheter for hjelpemidler og støtteordninger, og jobbe på systemnivå for at kommunen har et inkluderende fritidstilbud for alle barn.

- **Fadderordning:** Lag og foreninger kan ha en fadderordning med barn og unge som allerede deltar på aktivitetene. Disse kan ha som oppgave å være med på å utarbeide og formidle informasjon om tilbudet, og de kan også være med nye barn og unge første gang de skal på aktiviteten. Dette kan være med på å gjøre fritidsaktivitetene mer tilgjengelig og inkluderende for blant annet familier som er nye i kommunen.

Notat til Mandal kommune

Notat: Oppfordring fra Mandal Barne- og Ungdomsråd til alle som driver fritidsaktiviteter i kommunen.

«Mandal BU deltar for øyeblikket i et prosjekt i regi av Redd Barna. Det heter «Oppdrag 31» og er et oppdrag der vi forsøker å kartlegge hvordan det står til med artikkel 31 i Barnekon-

vensjonen her i Mandal.

Oppdrag 31 er et prosjekt som kommer i kjølevannet av Fritidserklæringen som hele frivillighets-Norge, kommuner og regjering har forpliktet seg til.

I forbindelse med Oppdrag 31 har vi besøkt mottaksskolen. Her er det mange barn som ønsker å delta i ulike aktiviteter. De mangler imidlertid informasjon om hva som finnes i Mandal. Det kan virke som foreldrene får informasjon, men at det kanskje forsvinner i mylderet av informasjon voksne får når de flytter til Mandal. Samtidig er det vanskelig å oppsøke aktivitetene fordi de ikke kjenner noen og fordi de språklige vanskene gjør dem usikre og de har vansker med å forstå informasjon om hvor aktiviteten er, når den er og hva man eventuelt trenger av utstyr.

Barn av foreldre i introduksjonsprogrammet får dekket utgiftene til en fritidsaktivitet, vi hadde derfor ønsket at flere barn benyttet seg av muligheten.

Vår kartlegging har så langt vist at barn og unge opplever fritidsaktiviteter som arenaer der de lærer nye ting, der de får nye vennskap og skaper gode relasjoner med andre. Vi vet derfor at det er veldig viktig for alle barn og unge å få delta på en aktivitet.

Barna på mottaksskolen bad oss formidle to ønsker: At barn og unge fikk bedre informasjon om tilbudene. Det innebærer at lag, foreninger og aktiviteter må ut og informere der barn og unge er og tilpasse informasjonen til denne gruppen.

At aktivitetene har unge ambassadører som kan være med på aktiviteten sammen med dem første gang. Altså «ungdom hjelper ungdom».

Vi har lyst til å gi denne utfordringen videre til lag, foreninger og andre som driver aktiviteter for barn og unge.

Vi håper det kan bidra til at flere barn og unge deltar i fritidsaktiviteter.»

5. MØTEPlass/ET STED Å VÆRE

Gjennom *Oppdrag 31* har barn og unge fortalt hvordan selve organiseringen av fritidsaktiviteter kan fremstå som en barriere, i form av fokus på prestasjon og konkurranse, og at for mange er ikke behovet flere aktiviteter, men snarere et sted å ha fri, sammen med hverandre/ venner.

Barn og unge over hele landet savner et sted «å henge», og mener at tilgang på et slikt sted ville gjort at mange flere har det bra på fritiden. For en god del barn og unge er deltagelse på fritidsaktiviteter ensbetydende med øving og trening i den hensikt å bli stadig bedre: raskere, sterkere, flinkere. Aktiviteter er ofte veldig spesifiserte etter nivå, kjønn og alder, så man får ikke vært med andre enn de som er på akkurat samme nivå som en selv.

Det mange barn og unge etterspør er muligheter for å være med venner på fritiden, og gjerne ta del i ulike former for aktiviteter, men uten forpliktelser og prestasjoner som preger de organiserte fritidsaktivitetene. Mange forteller at det de ønsker seg mer av på fritiden er rett og slett det å være med venner, og ha fri, og de etterspør et sted som kan fylle et slikt behov.

I Ungdataundersøkelsen presenteres dagens barn og unge som mer 'hjemmekjære' enn tidligere generasjoner. Det vanligste stedet å treffe andre unge på fritiden er enten å være sammen med venner «hjemme hos meg» eller «hos dem» (Bakken 2017: 47). Dette gjelder både gutter og jenter. Men samtidig kommer det frem at flere unge enn tidligere tilbringer tid hjemme, også uten venner: de er alene eller sammen med familien sin. «Hjemmet som arena for fysisk samvær med jevnaldrende har blitt noe svekket de senere årene» (2017: 47). Det er mange årsaker til at barn og unge i mindre grad enn før bruker hjemmet sitt som sosial arena; en av de mest nærliggende er barn og unges nettbruk. Gjennom sosiale medier og forskjellige former for spill/ gaming kan barn og unge være sosiale med venner, selv om de sitter i hvert sitt hjem. Gjennom *Oppdrag 31* kommer det frem at selv om dette nå er både fullt mulig og veldig vanlig, er det mange som skulle ønske at det fantes steder der man kunne møtes (in real life) og spille sammen, enten fra hver sin PC eller i fellesskap. De 'hjemmekjære' unge i dag hadde kanskje søkt seg til sosiale arenaer som gaminghaller eller andre steder, «med godt, gratis internett», dersom disse var tilgjengelige for dem.

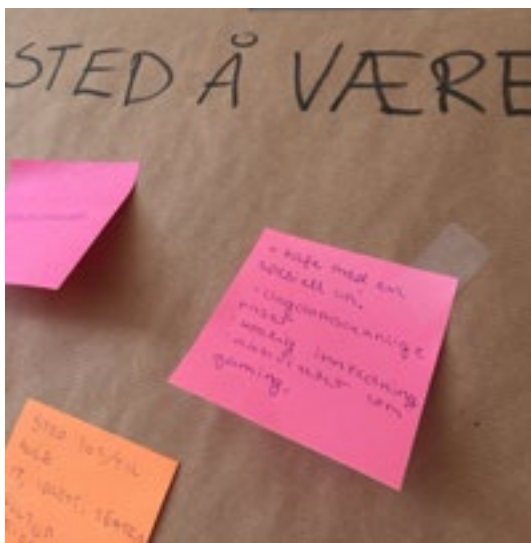
Men barn og unge forteller også om andre årsaker til at de ikke kan eller vil bruke hjemmet som møteplass og 'henge-sted.' Det kan handle om sosioøkonomiske forhold som barna og ungdommene ønsker å skjule for vennene sine, for eksempel at de har liten plass, at de ikke har internett, og ikke kan by på middag. Det kan også handle om at foreldrene av ulike grunner ikke tillater barna å ha med venner hjem, eller at barna vil skjule for foreldrene hvem de er sammen med. Noen vil ikke være hjemme i det hele tatt, verken med eller uten venner. Dette er særlig typisk for barn som vokser opp i familier med store levekårsutfordringer.

Barn og unge som av ulike grunner ikke vil være hjemme på fritiden, vil ofte søke seg til steder i nærmiljøet der dørene er åpne, og der de føler seg velkomne. Særlig når det er mørkt og kaldt trenger de et sted å gå inn, som er gratis, og hvor det ikke er forventet at man må kjøpe noe. I mange lokalmiljøer finnes få eller ingen slike tilbud. Barn og unge viser til at biblioteker har stort potensiale til å fylle denne rollen, men de fleste steder er bibliote-

---

«Mange spiller hjemme hos seg selv, det hadde vært kjekkere å gjøre det sammen»

(Gutt 11 år)

Sted å være: Plakat fra workshop med ungdomskoleelever

«Biblioteket kan være et møtested for ungdom. Men da må man få lov til å snakke der. Ikke bli hysjet på hele tiden.»

Gutt 15 år

Det er ingen steder å være her hvis man ikke liker idrett»

Jente 12 år

ker stengt på ettermiddags- og kveldstid, og de er nesten aldri åpne i helgene. Mange steder i landet vil også religiøse arenaer kunne tilby et slikt tilbud til barn og unge: kirker, moskeer og bedehus har ofte aktiviteter på ettermiddag og kveldstid, samt helger, særlig rettet mot unge og som ofte er gratis. Gjennom *Oppdrag 31* forteller barn og unge at når alt annet er stengt, og de ikke vil eller kan gå hjem, henger de på kjøpesenteret, på gata, eller på bensinstasjonen. Men de forteller også at dette er steder de ikke hadde vært dersom de hadde hatt et eget sted å være, som for eksempel en ungdomskafe, en klubb eller et kulturhus for barn og unge.

Anbefalinger:

- **Et sted for de unge:** Alle kommuner og bydeler burde ha et sted der barn og unge kan møtes, et sted uten konkurranse og forventninger, påmelding eller kontingent. Det kan være et helt hus eller en kafé, det viktigste er at barn og unge føler seg velkomne der, at de får lov til å være seg selv, og ikke opplever at de er i veien og må være stille. For eksempel har unge i *Oppdrag 31* ment at det bør være et sted som har et område der man kan lage seg enkel mat, det må være mange stikkontakter, bra wifi, et sted der grupper kan sitte sammen og gjøre skolearbeid, og et område der man kan sitte og game sammen.
- **Medvirkning:** For at en møteplass skal være attraktiv for de unge som skal bruke det, er det viktig at barn og unge er med på å planlegge både hva som skal skje der, og hvordan det skal se ut. Det burde også oppføres et råd som møtes jevnlig, der brukere av stedet kan ta opp ting de er opptatt av eller vil endre. Det er viktig at denne typen møteplass og det som tilbys er tilpasset kommunen/ bydelen det gjelder, og at man er lydhøre for forslag til endringer.
- **Utlånsordning på møteplassen:** Det burde være en utlånsordning der, med for eksempel turutstyr, sykler, ski og verktøy. Da venner man seg til at sånne ting kan lånes og deles på, og man har en mulighet til å prøve nye ting uten at det koster.
- **Voksen tilstedeværelse:** Det bør være noen voksne som har ansvaret, men det betyr ikke at det alltid må være en voksen på jobb. Ungdommer kan få mulighet til å jobbe der, for eksempel kan de ha kveldsvakter og helgevakter. På denne måten kan unge også få jobbtrening.
- **Åpent og tilgjengelig:** Ved å invitere ungdommer til å jobbe på denne typer møteplasser løser man også en av de største utfordringene med et sånt sted: det må være mye åpent. Ikke bare et par kvelder i uka. Man må vite at man (nesten) alltid kan gå dit, også i helgene, da er det mange som ikke har noe å gjøre.

AVSLUTNING

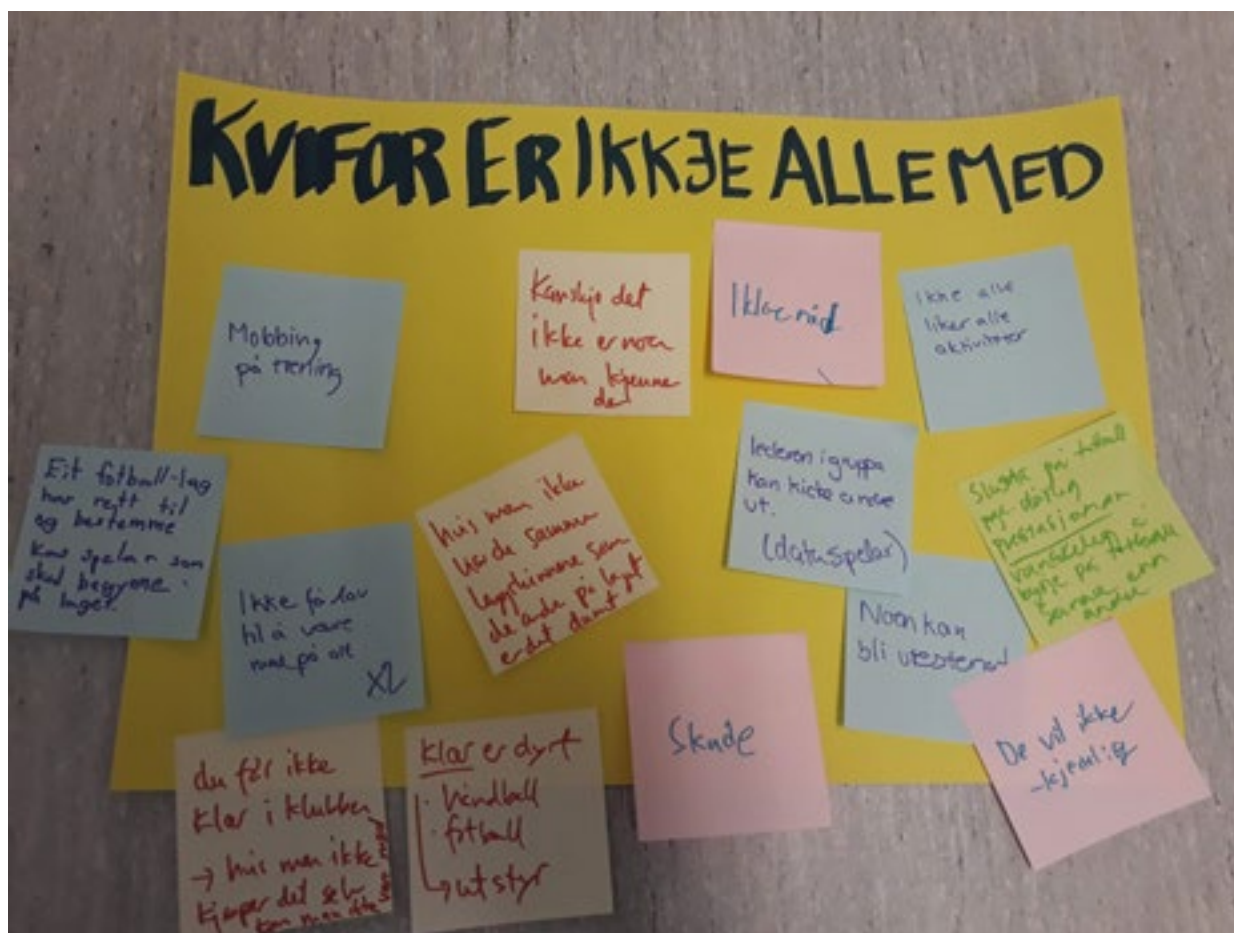
For å vite akkurat hva som står i veien for et inkluderende fritidstilbud er det viktig at lokale myndigheter, skoler og ikke minst fritidstilbud samarbeider med barn og unge selv, og undersøker hva de opplever er hindringene i sin hverdag.

Gjennom arbeidet med *Oppdrag 31* har Redd Barna løftet frem det ungdommene har kommet frem til er tema som går igjen og er gjeldende for alle kommunene. Men akkurat *hvordan* disse barrierene oppleves vil være forskjellige fra barn til barn, kommune til kommune. Derfor er tilrettelegging for alle barn og unges medvirkning en like viktig anbefaling i sikringen av at alle barn har tilgang til fritidsaktiviteter.

Ungdomsrådene som jobbet med *Oppdrag 31* vil på ulike måter arbeide videre med å følge opp resultatene og anbefalingene for sin kommune slik at retten til lek og fritid vil

bli en realitet i deres kommune.

Redd Barna håper at *Oppdrag 31* og denne rapporten vil inspirere andre kommuner til å gjennomføre medvirkningsprosesser i sine kommuner, enten det gjelder inkluderende fritidsarenaer eller andre tema som opptar barn og unge. Vi håper også at nasjonale myndigheter vil ha fokus på å overkomme barrierene som barn og unge har definert som hindre for at alle kan delta, og at det resulterer i konkrete og forpliktende tiltak. Vi råder dem til å se nøye på anbefalingene til hver barriere – her kan dere finne mange gode tiltak.

LITTERATUR/REFERANSER

- Backe-Hansen, Elisabeth (2011) «Teoretiske perspektiver i synet på ungdoms medvirkning – en litteraturgjennomgang» Oslo: NOVA
- Bakken, A. (2016). «Ungdata. Nasjonale resultater 2016». NOVA Rapport 8/16. Oslo: NOVA
- Bakken, A. (2018) «Ungdata. Nasjonale resultater 2018». NOVA Rapport 8/18. Oslo: NOVA.
- Bakken, A., Frøyland, L. R., Sletten, M. Å. (2016). Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene? NOVA Rapport 3/2016
- Eriksen, I. M., Sletten, M. A., Bakken, A., & von Soest, T. (2017). «Stress og press blant ungdom: Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager». NOVA Rapport 6/17. Oslo: NOVA.
- Finnvold, Jon Erik (2013) «Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos menneske med fysiske funksjonsnedsetjingar». NOVA rapport 12/13
- Fløtten, T. & Kavli, H.C. (2009) *Barnefattigdom og sosial deltagelse*. I Fløtten, T. (ed.), *Barnefattigdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Hagen, Aina Landsverk (2017) «Å høre til og bli hørt. Et notat om ungdom og involvering i kommunal planlegging». FoU resultat 04:2017. Oslo: Arbeidsforskningsintituttet
- Hjorthol, R. og Nordbakke S. (2015) «Barns aktiviteter og daglige reiser». TØI rapport 1413/2015
- Hyggen, C., Brattbak, I., og Borgeraas, E. (2018) «Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier. En kunnskapsoppsummering». Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA Rapport 11/2018).
- Knudtson, Lillin og Trond Tjerbo (2009) «De unge stemmene Innflytelsesorgan for barn og unge i kommuner og fylker». NIBR rapport 34/2009, Oslo: NIBR
- Komiteen for barnets rettigheter (2018) «Avsluttende merknader til Norges kombinerte femte og sjette periodiske rapport» (CRC/C/NOR/CO/5-6), hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/87e11af6044b4c45923d2830d2d6b144/concluding-observations---4-juli---crc_c_nor_co_5-6_31367_e_no-004.pdf
- Langford, M., Skivenes, M., og Søvig, K.H. (reds.) (2019) *Children's Rights in Norway: An Implementation Paradox?* Oslo: Universitetsforlaget
- Ramm, Jorun og Berit Otnes (2013) «Personer med nedsatt funksjonsevne Indikatorer for levekår og likestilling». SSB rapport 8/2013
- Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor (2017) «Kunnskapsoversikt: Ungdoms deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter – Omfang og betingelser»
- Sletten, M. A. (2011). «Å ha, å delta, å være en av gjengen. Velferd og fattigdom i et ungdomsperspektiv». (NOVA Rapport nr. 11, 2011). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Unge Funksjonshemmede (2014) «Barrierer som ungdom med funksjonsnedsettelse møter i kultur og idrett». Rapport Unge funksjonshemmede
- Vårt Oslo (2018) «Ruter vil hjelpe folk ut av tidsklemma. Unger får skyss mellom skole og fritidsaktiviteter» lest på <https://vartoslo.no/ruters-vil-hjelpe-folk-ut-av-tidsklemma-unger-far-skyss-mellom-skole-og-fritidsaktiviteter/> (14.01.2019).
- Wendelborg, C. & Paulsen, P. (2014). Inkludering i skolen - inkludering på fritida? I J. Tøssebro., & C. Wendelborg (Red.), *Oppvekst med funksjonshemming. Familie, livsløp og overganger* (s.59-78). Oslo: Gyldendal Akademisk.

VEDLEGG

1. Barnekomiteens medvirkningsprinsipper
2. Oppdrag 31: Rett til fritid: Håndbok for barne- og ungdomsråd.

VEDLEGG 1: FNs barnekomité's ni kriterier for god og meningsfull medvirkning fra barn

Omskrevet/bearbeidet av Redd Barna

Informasjon/åpenhet (transparency)

Alle barna skal vite hva de er med på, hvorfor og hva det innebærer. De skal få informasjon om sine rettigheter. De skal få vite hva som er muligheter og hva som er begrensninger. De skal vite hva som er rollene til de ulike voksne og barn. Informasjonen må være tilstrekkelig, tilgjengelig og forståelig for alle.

Frivillig deltakelse

Barna skal delta ut ifra eget ønske og egen motivasjon, basert på tilstrekkelig og tilpasset informasjon. Barna skal aldri tvinges til å uttrykke sine synspunkter mot sin vilje, og de skal gjøres oppmerksom på at de kan trekke seg underveis hvis de ikke lenger ønsker å delta.

Respekt/anerkjennelse

Barnas synspunkter skal behandles med respekt, og de skal kunne ta initiativ på bakgrunn av egne ideer og forslag til aktiviteter. Voksne som arbeider med barn skal anerkjenne, respektere og bygge videre på gode eksempler der barna allerede medvirker. De skal også ha forståelse for den sosioøkonomiske, miljømessige og kulturelle konteksten barn lever i.

Relevant

Barna skal oppleve at de bidrar meningsfullt med utgangspunkt i sine erfaringer og sin kunnskap. I tillegg må det være rom for at barna kan framheve og ta opp spørsmål som de selv vurderer som relevante og viktige.

Barnevennlig

Omgivelsene og arbeidsmetodene skal tilpasses barnas kapasitet og evner. Det skal være tilstrekkelig tid og ressurser tilgjengelig for å sikre at barna kan forberede seg skikkelig, og at de er trygge på prosessen. Det skal tas hensyn til at barn i ulik grad har behov for støtte og tilrettelegging, alt etter deres alder og gradvise utvikling.

Metodene som brukes må tilpasses den enkelte gruppen barn og det enkelte barnet slik at alle får medvirke på egne premisser.

Inkluderende

Medvirkningsprosesser skal være inkluderende og ikke gjenspeile eksisterende diskrimineringsmønstre. Barn er ikke en homogen gruppe, og alle skal ha like muligheter, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne, etc.

Opplæring

Både voksne og barn skal få den kunnskapen og kompetansen de trenger for at barn og unge skal kunne medvirke på gode, meningsfulle måter.

Sikkerhet/trygghet

Barn som medvirker skal være trygge og føle seg trygge. Redd Barna har en egen protokoll for hvordan vi skal ivareta sikkerhet for barn. Videre skal alle som møter barn i prosjekter ha levert politiattest og signert etiske retningslinjer. Redd Barna har også et eget varslingsystem som barna og deres foreldre/foresatte skal bli gjort kjent med.

I visse situasjoner kan det være forbundet med risiko å gi uttrykk for sine synspunkter. Voksne har et ansvar for de barna de samarbeider med, og de må treffe alle mulige forholdsregler for å minimere denne risikoen. Barna skal kunne dele sine erfaringer og råd anonymt der dette er ønskelig, hensiktsmessig eller nødvendig.

Etterrettelighet (accountability)

Når voksne inviterer barn til å medvirke eller følger opp på barns egne initiativ, har de også et ansvar for å la barna få reelt eierskap, inkludert i evaluering og oppfølging. Barna skal gis tilbakemeldinger på hvordan synspunktene deres er blitt vektlagt, og hvordan deres medvirkning har påvirket utfallet av en prosess.

BARNDOM BETYR ALT

Redd Barna

«Oppdrag 31: Rett til fritid»

Håndbok for barne- og ungdomsråd

Hvordan snakke med barn og unge
om barns rett til fritid og tilgang på fritidsaktiviteter?

Innhold

Hva er «Oppdrag 31: Rett på fritid»?	3
Alle barn har rett til lek og fritid	3
Barne- og ungdomsrådenes roller i «Oppdrag 31».....	5
Tilretteleggere	5
Forskere	6
Rådgivere	6
Briller for ulike perspektiv	7
Tidslinje for «Oppdrag 31: Rett på fritid».....	8
Hva er barne- og ungdomssamlingen?	9
Mål.....	9
Prosess	9
Leker og medvirkningsverktøy	10
Bli-kjent-leker	10
Kopp-topp.....	10
Hånda.....	10
Jeg reiser meg fordi	10
Ice-breakers	11
Idémyldring	12
Presentasjon og plenumsdiskusjon	15
Spørsmål	16
Lokal samling: Oppskrift for deg i ungdomsrådet	17
A) Når du kommer hjem fra sentral samling i Oslo.....	17
B) Når dere har gjennomført overlappingsmøte med Ungdomsrådet.....	18
C) Når dere har en uke igjen til gjennomføring av lokal samling.....	19
D) Dagen før lokal samling.....	20
E) Gjennomføring av lokal samling	21
F) Dagen etter lokal samling: Evaluering!.....	23
G) Når dere skal rapportere og gi råd fra lokal samling	24
H) Før dere reiser tilbake til Oslo høsten 2018	25

Bakgrunn

Dette er en håndbok for barne- og ungdomsråd som er med på Redd Barnas prosjekt Oppdrag 31: Rett på fritid. Håndboka er utarbeidet av Reell medvirkning i samarbeid med Redd Barna, og er tilpasset den sentrale opplærings-samlingen for 4 ungdomsråd som finner sted i Oslo våren 2018, og lagt opp slik at den kan brukes til planlegging og gjennomføring av deres egne samlinger i deres kommuner. Håndboken kan også gjerne brukes som inspirasjon og verktøy når dere ønsker å involvere ungdom i medbestemmelsesprosesser knyttet til fritid og andre temaer ellers.

Hva er «Oppdrag 31: Rett på fritid»?

I «Oppdrag 31: Rett på fritid» utforsker barn og unge hva som skal til for å innfri alle barns rett til lek og fritid der de bor.

I 2016 signerte regjeringen, kommunene, og frivillige organisasjoner en avtale som heter 'Fritidserklæringen', der det står at de skal sørge for at alle barn og ungdom i Norge skal få delta på minst én fritidsaktivitet, uavhengig av hvor de bor eller hvor mye penger familien har. Men for å få til dette på en god måte, trengs det kunnskap om akkurat hva det er som gjør at noen barn og ungdom ikke kan være med og hva barn og unge selv mener skal til for å få til at alle har denne muligheten. Derfor har Redd Barna invitert dere som er med i barne- og ungdomsråd til å være med på «Oppdrag 31: Rett på fritid». Dette oppdraget går ut på å undersøke hvordan dette er der dere bor, og å utarbeide råd og forslag til deres kommuner om hva som må gjøres for å sikre at alle barn og unge får delta.

Redd Barna vil legge til rette for at rådene og forslagene dere kommer frem til også blir overrakt Kulturdepartementet og dermed blir en del av regjeringens arbeid med å sørge for at alle barn og unge får oppfylt sin rett til lek og fritid.

Alle barn har rett til lek og fritid ¹

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv. Dette betyr at du som barn eller ungdom har rett til å ha en fritid som du kan bruke til det du selv har lyst til. Du skal også få hvile deg, og ha tid til å leke. Samtidig skal du få lov til å oppleve kunst og kultur, som teater, film, utstillinger og til å lese bøker. Du skal også få være kreativ og skape ting selv.

---

¹ <http://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-31-hvile-og-fritid/>

§ 31. Lek og fritid

Barn har rett til hvile, fritid og lek, og å delta i kunst og kulturliv.

§ 12. Å si sin mening og bli hørt

Barn har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

§ 2. Ingen diskriminering

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnets og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskriminering.

Det å være med på fritidsaktiviteter eller å ha et sted å være der man føler seg velkommen når man har fri gjør at barn og unge føler at de hører til og at de er del av et fellesskap. Deltagelse i fritidsaktiviteter styrker også barn og unges muligheter til å få venner og utvikle sine sosiale ferdigheter i samspill med andre. Selv om veldig mange barn er aktive på ulike fritidsarenaer, er det fortsatt mange barn som av ulike grunner ikke har mulighet til å delta på lik linje med andre barn.

Det er dette dere skal jobbe i «Oppdrag 31». Kunnskapen og erfaringene fra dere og andre barn og unge i deres kommuner er veldig verdifull for å kunne forstå hva det er som gjør at noen holdes utenfor, og hva som må gjøres for å endre på dette.

Barne- og ungdomsrådernes roller i «Oppdrag 31»

Barne- og ungdomsrådene som er med på «Oppdrag 31» har flere oppgaver. Dere skal være tilretteleggere for medvirkningsprosesser med andre barn og unge, dere skal samle inn og jobbe videre med barn og ungdoms refleksjoner i kommunene der dere bor og på bakgrunn av alt dette, skal dere utarbeide råd og verktøy for både kommuner og Kulturdepartementet så de kan bli bedre på å legge til rette for at alle barn og ungdom har tilgang til fritidstilbud som passer dem.

Her skal vi kort beskrive hva som er viktig å huske på i de forskjellige rollene:

Tilretteleggere

Dere er *tilretteleggere* når dere inviterer andre barn og unge til dialog, innspill og workshops i kommunen eller bydelen deres. Som tilrettelegger skal dere sørge for at deltakere føler seg trygge sånn at de kan delta aktivt med sine egne meninger, perspektiver og løsninger. Ingenting er feil, alt som blir sagt og vist frem er like viktig. Det er deres jobb å sørge for at deltakere får mulighet til å komme med innspill som er viktige i deres hverdag. Så selv om det er dere som vil lede opplegget og har ansvar for at gjennomføringen, er deres synspunkter og erfaringer likeverdig alle de andre deltagerne. Alle er eksperter på sine egne liv.

I rollen som tilretteleggere stiller dere spørsmål, er nysgjerrige og åpne for andres innspill, refleksjoner, råd og virkelighetsforståelser.

Å være tilrettelegger for medvirkningsprosesser kan både være veldig spennende, ganske utfordrende, og innmari gøy. For at dere skal føle dere trygge i denne rollen når dere nå skal planlegge og gjennomføre samlinger med barn og ungdommer, har Redd Barna laget en liten huskeliste for en god medvirkningsprosess:

- * Vær åpne: Pass på at alle som deltar vet hvorfor dere har samlingen og hva som skal skje videre med det de forteller dere.
- * Husk at det er viktig at alle som deltar trives, er motiverte og føler at de mestrer det de er med på.
- * Pass på at alle som er med får like muligheter til å se hva de mener og blir hørt. Ingen skal holdes utenfor!
- * Vær tydelige og ærlige, både med hverandre og med deltagerne.
- * Pass på at alle som deltar føler seg trygge, ikke alle har lyst til å si ting høyt foran de andre.
- * Sørg for å ha nok tid til opplegget deres.
- * La deltagerne komme med tilbakemeldinger på hvordan de synes det går
- * Avslutt med å minne deltagerne på hva som skal skje videre

Forskere

Når vi har gjennomført workshoper og samlinger med barn og unge i de forskjellige kommunene og bydelene skal dere ta på dere rollen som *forsker*. Forskere observerer og undersøker temaer og fenomener med et åpent og nysgjerrig blikk. Forskere kartlegger, ser etter mønstre og prøver å forstå og forklare hvorfor ting er som de er. Og hvorfor ting ikke er som de skulle. I «Oppdrag 31» vil dere utforske videre det barna og ungdommene i deres lokalmiljø har fortalt dere. Kanskje dere oppdater tydelige mønstre i det barn og unge mener, eller kanskje det er store forskjeller mellom det forskjellige grupper med barn har fortalt dere. Som forskere blir dere da nysgjerrige på hvorfor det er sånn, og hva det kan bety.

Rådgivere

Dere som er med i barne- og ungdomsråd vil i mange sammenhenger ha rollen som rådgiver, både for andre barn og unge, og for voksne. I rollen som rådgivere er det viktig å reflektere, gjøre vurderinger, å utarbeide råd, på vegne av dere selv og alle barn og ungdom i deres kommune og bydel. I «Oppdrag 31» har dere viktige oppgaver som rådgivere, spesielt i etterkant av den samlingen dere arrangerer med barn og unge i deres lokalmiljø. Da skal dere løfte blikket og se etter tendenser i det barna og ungdommene har fortalt dere, sett i sammenheng med hvordan dere forstår utfordringene i deres eget lokalmiljø. Hva er de største utfordringene knyttet til barns fritid og deltagelse i fritidsaktiviteter dere dere bor? Hva gjør at noen holdes utenfor? Kan noen av disse *barriere* fjernes, og hvordan? Hva er viktig for at barn ungdom i kommunen trives og har det bra på fritiden sin?

Briller for ulike perspektiv

Du som er i ungdomsrådet i denne prosessen, kan se på verden med mange blikk. med mange briller. Brillene brukes som illustrasjon for at det man ser, kan oppfattes og forstås på ulike måter, alt ut fra hvilket perspektiv eller utgangspunkt man har.

En handling kan få forskjellige betydninger alt etter hvem som gjør den og hvem som observerer. Dette er det viktig å være bevisst når dere nå skal snakke med og organisere egne undersøkelser eller ungdomshøringer hjemme. For å huske på hvilke blikk vi ser ting, handlinger og steder med, kan det være nyttig å tenke i denne brillemetaforen. Eller rett og slett ta på seg ulike briller, som vi skal gjøre i den første samlingen i Oslo.

For å gi dere en oversikt over de forskjellige rollene dere vil ha i «Oppdrag 31» har vi samlet dem i dette skjemaet. Her kommer dere frem hvordan de ulike rollene har ulike *blikk* på virkeligheten.

Gule briller: UNGDOMSRÅDSBLIKKET	Som ungdomsrådsrepresentant kan du stille spørsmålene:
En representant i et ungdomsråd skal gi råd til voksne som skal lage god politikk og finne smarte løsninger for ungdom. Ungdomsrådsrepresentanten må tenke på alle ungdommer, ikke bare seg selv. Uavhengig av hvordan hun har fått rollen i ungdomsrådet, skal hun evne å se på spørsmål og utfordringer for ungdom med å tenke på alle de forskjellige folka i kommunen som er i aldersgruppen 13-18/19 år.	1. Hva mener ungdom flest om denne saken? 2. Hva er viktigst for flertallet og for mindretallet i denne saken? 3. Er det noen ungdom som må tas særlig hensyn til når vi diskuterer dette?
Rosa briller: TILRETTELEGGEBLIKKET	Som tilrettelegger kan du stille spørsmålene:
Som tilrettelegger skal du sørge for at deltakere føler seg trygge til å delta aktivt med egne meninger, perspektiver og løsninger. Ingenting er feil, alt her er viktig. Det er din jobb å sørge for at deltakere kommer med innspill som er viktige i deres hverdag.	1. Hva er viktig for at du skal ha det bra på fritiden? 2. Hva gjør at du eller noen på din alder ikke kan være med på det alle andre gjør etter skoletid? 3. Hva skal til for at alle kan delta, være sammen, ha venner og finne på ting de har lyst til når de ikke er på skolen?
Grønne briller: FORSKERBLIKK	Som forsker kan du stille spørsmålene:
En forsker observerer og undersøker spesielle fenomener med et åpent og nysgjerrig blikk. En forsker er ute etter å kartlegge, se mønstre og forstå og forklare systemer. Og også bruddene med systemene, altså det som ikke stemmer med «sånn det vanligvis er». Her ligger ofte svar på hvilke hindre i noens hverdag som gjør at ikke alle har lik tilgang på noe å gjøre på fritiden sin. Begge deler er viktig: Hva er vanlig? Hva er mindre vanlig? Svarene på begge spørsmål må handle om HVORFOR.	1. Hva skjer her? Og hvorfor? 2. Hva skjer ikke her – og hvorfor? 3. Hvilke hindre har ungdom i vår kommune som gjør at de ikke har noe å gjøre på fritiden – eller tilgang på lek eller hvile?

Tidslinje for «Oppdrag 31: Rett på fritid»

Oppdraget til ungdomsrådene starter allerede nå 14.april.

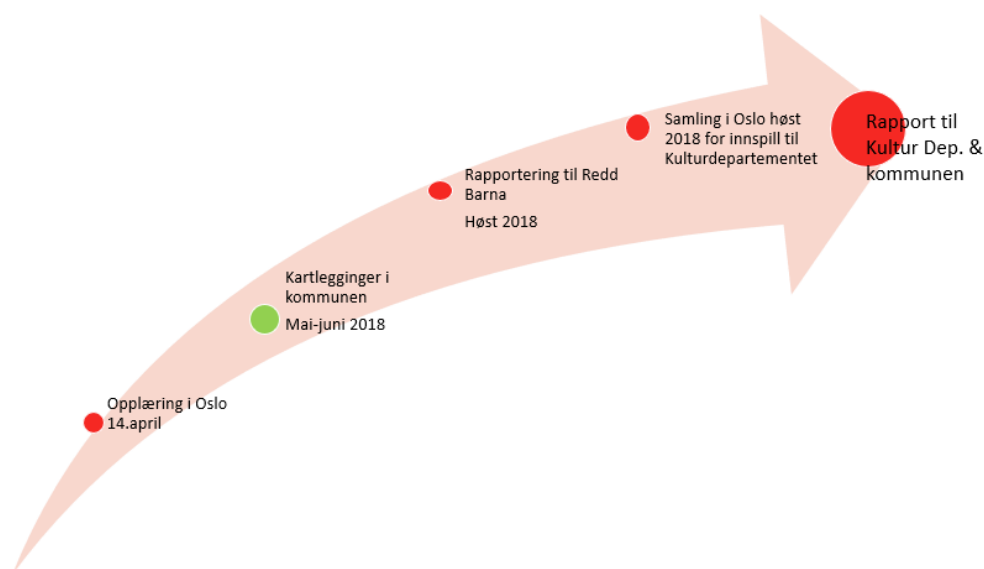
Da er det opplæring for ungdomsrådsrepresentanter i hvordan de skal planlegge, gjennomføre og rapportere på lokale samlinger for barn og unge hjemme i egen kommune eller bydel

Etter kartleggingen i kommunene (mai-juni), skal ungdomsrådene fortelle Redd Barna hva som har skjedd der de bor, hvilke resultater dette har gitt og om de kanskje vi gjennomføre enda flere samlinger.

Det er veldig greit å gjennomføre flere samlinger, så lenge dere har kapasitet til å planlegge det godt og ha god oppfølging og rapportering i etterkant.

Etter samlingene i kommunene eller bydelen, skal ungdomsrådet ta stilling til det som er kommet frem hos seg. Ser de noen tendenser eller er alt ganske likt? Dette tar de med seg tilbake til Redd Barna når vi inviterer til ny samling til høsten.

På samlingen til høsten skal ungdomsrådene presentere det de gjorde, resultater de har fått fra sine egne samlinger og ikke minst jobbe sammen med de andre ungdomsrådene for å gi råd til Kulturdepartementet om hvordan og hva de bør gjøre for å sikre at alle barn og unge får rett tilgang til fritid, lek og hvile.

Metoder: Kartlegging i kommuner og bydelene

Hva er barne- og ungdomssamlingen?

- «Stormøte» for barn og ungdom i kommunen eller bydelen
- Diskuterer og gir innspill om fritid, lek og hvile
- Løfter frem barn og ungdoms kunnskap og erfaringer, voksne er tilretteleggere for gode samtaler og skriver referat
- Tilretteleggere stiller med godt forberedte spørsmål for å undersøke hverdagen til deltakerne

Som en del av «Oppdrag 31» er det dere i barne- og ungdomsrådene sin oppgave å gjennomføre en barne- og ungdomssamling i sin kommune eller bydel. Her vil dere samle inn innspill fra barn og ungdom i kommunen eller bydelen, med utgangspunkt i hva de mener er viktig for sin egen fritid og hva de mener skal til for at alle skal ha det bra på fritiden sin og føle seg inkludert.

Mål

KARTLEGGE BARRIERER FOR DELTAGELSE I FRITIDSAKTIVITER OG KOMME FREM TIL RÅD OM HVORDAN POLITIKERE KAN SIKRE AT ALLE FÅR EN GOD FRITID

Prosess

Slik ser prosessen ut i gjennomføring av barne- og ungdomssamlingen i kommunen eller bydelen:

Leker og medvirkningsverktøy

Her presenterer vi et knippe av de lekene og medvirkningsverktøyene som vil gjennomgås på den sentrale samlingen av barne- og ungdomsråd i Oslo, våren 2018. Når dere skal gjennomføre samlinger i deres kommuner og bydeler, kan dere gjerne velge noen eller alle disse, eller noen dere kjenner fra før av og er trygge på.

Bli-kjent-leker

Kopp-topp

Alle står i en sirkel. Én har to gjenstander i hånden, det kan være hva som helst (men ikke en kopp). Hun/han sier først til den til venstre for seg «dette er en kopp», den ved siden av svarer «En hva for noe», «en kopp» svares det, og den ved siden av svarer «åja» og tar imot gjenstanden og gjør det samme med neste person ved siden av seg. Deretter snur hun/han seg mot høyre og gjør det samme, men da sies det «dette er en topp», og dette blir sendt rundt på samme måte (bare motsatt vei). På et sted i sirkelen kommer «koppen» og «toppen» til å møtes hos samme person, da gjelder det å ha tungen rett i munnen!

Hånda

Intervju hverandre 2 og 2. Bruk fingrene på hånda for å intervju hverandre:

- Tommelfinger: 3 ting jeg er flink til
- Pekefinger: Et sted jeg liker å være
- Langfinger: En viktig person i livet mitt
- Ringfinger: Noe jeg drømmer om skal skje om 5 år
- Lillefinger: Hva jeg ønsker andre skal si om meg

Presenter den du har intervjuet i plenum, eller for paret ved siden av dere. Spør etterpå: Hvordan var det å bli intervjuet? Hvordan var det å bli presentert? Reflekter gjerne litt rundt dette.

Jeg reiser meg fordi

Alle sitter på plassene sine, eller står i sirkel. Forholder seg til påstander (reiser seg eller setter seg på huk dersom påstanden passer). For eksempel:

1. jeg har spist frokost i dag
2. jeg har en hund
3. jeg liker sommerferie
4. jeg sykler til skolen

Ice-breakers

Telle-lek

Gå sammen 2 og 2. Tell til 3: 1-2-3 annenhver gang. Bytt ut tallene med lyder etter hvert. Slik: 1-promp-3 → 1-promp-pling → boing-promp-pling!

Denne øvelsen er kort, enkel og veldig fin for å bryte litt opp/få fokus.

Zip-Zap Boing

Stå i sirkel. Vi har totalt en ZIP, en ZAP og en BOING. ZIPen går til høyre, ZAPen gjør at ZIPen skifter retning og BOINGen sender ZIPen på tvers av sirkelen. De som ikke tar imot en ZIP, ZAP eller BOING er ute av leken. Når få igjen, kan mesterskapet av gjøres med stein-saks-papir.

Komcha

1. Alle står i ring
2. Alle sier «komcha-komcha» gjentagende, bøyer seg i knær og armer (som fulgedansen)
3. Så sender man en «bunny-bunny» ved å illustrere et nebb med hendene.
4. Når man har fått enn Bunny og sendt den videre, sier man taki-taki
5. De som sier feil, er ute av leken.
6. Avsluttes når det er en vinner igjen

Stollek

Plasser stoler med ryggen mot hverandre, sett på musikk, gå rundt stolene og når musikken skrur av skal alle finne seg en stol. De som ikke har stol, er ute av leken. Fjern flere og flere stoler, helt til det bare er en stol igjen. Den som får denne stolen, vinner.

Meningsstreken

Her er den ene delen av rommet «ENIG» og den andre enden av rommet «IKKE ENIG». Øvelse på å ta stilling, høre på andres meninger og eventuelt endre mening etter å ha hørt andres argumentasjon.

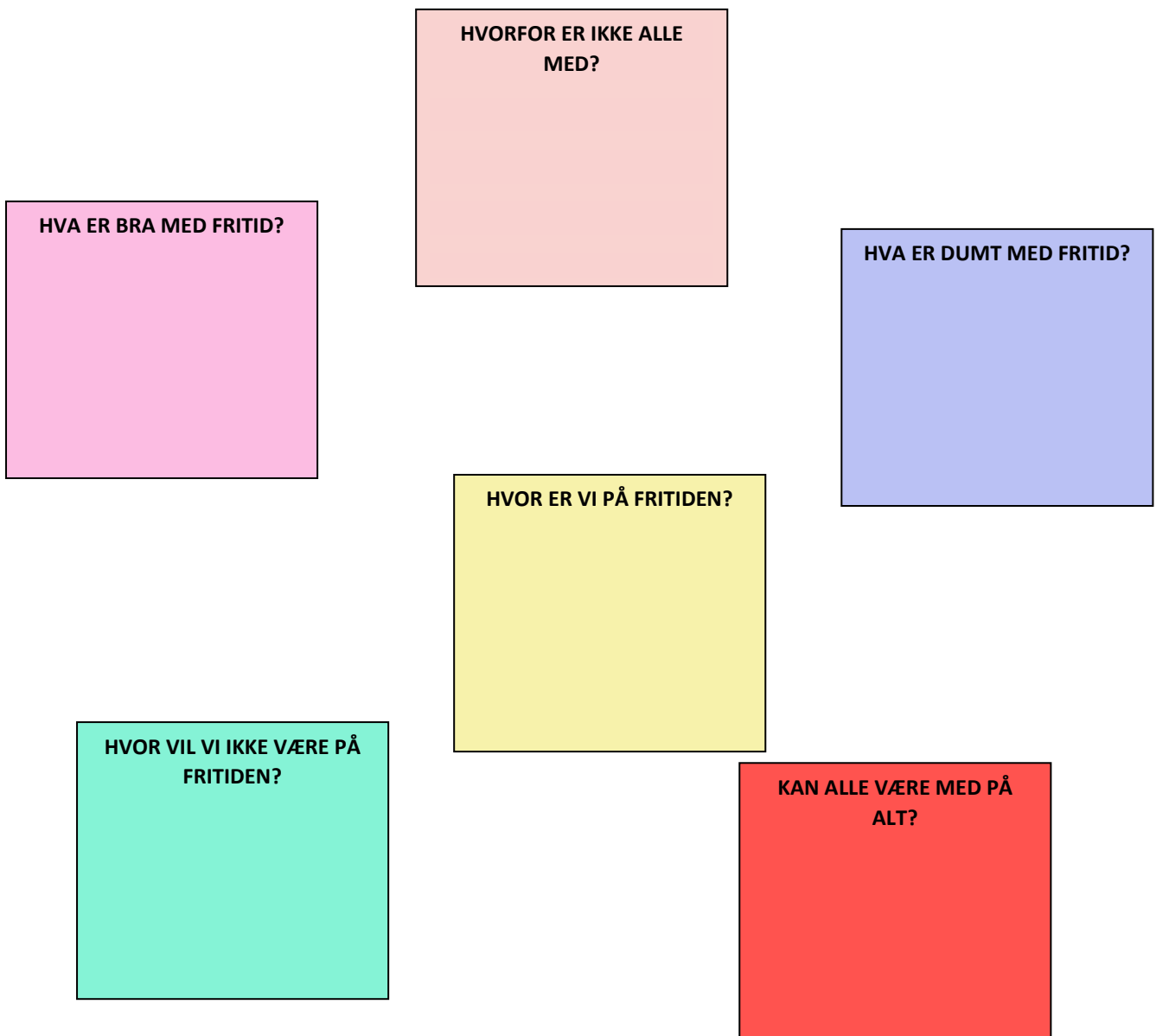
Ta stilling til en påstand – være enig eller uenig

- Is er bedre enn sjokolade
- På skolen har alle det bra
- Alle har mulighet til å delta på fritidsaktiviteter der de bor
- Barn har rett på hvile og fritid

Idémyldring

Denne idemyldringen er ment for å starte litt løst og ledig med å snakke sammen, diskutere aktuelle problemstillinger og skrive ned tanker, refleksjoner, meninger og ulike perspektiver. Det er en introduksjonsøvelse for å sette fokus.

Alle beveger seg rundt i et rom med 6 plakater. Det legges ut tusjer og post-it-lapper. Alle skriver eller tegner det de vil på plakatene under hovedoverskrifter. Dette kan foregå i ca. 20-30 minutter. Det kan gjerne være en «vert» på hver post, som passer på at det som blir snakket om, skrives ned.

Hoveddel: Kartlegging

Alle deltagere deles inn i grupper. Det kan være lurt å ikke ha flere enn 6-8 på hver gruppe. Del inn i gruppe på en måte dere er komfortable med. Alle gruppene får et kart over en kommune eller bydel.

Del ut et knippe med legofigurer til hver, minst én til hvert medlem av gruppen, gjerne flere. Del også ut en god haug med legoklosser.

Gruppene skal bruke legofigurene og klosser for å illustrere hvor barn og ungdom befinner seg når de har fri. Gruppene blir bedt om å svare på følgende spørsmål:

1. Hvilke steder er jeg på fritiden min?
2. Hvilke steder vet jeg at andre bruker?
3. Hvor er vi ikke?
4. Hvor kunne vi tenke oss å være mer?

LEGOFIGURER BRUKER VI FORDI

- Det er lett å illustrere steder, folk og ting
- Det er enkelt å snakke når man plasserer ting på kart
- Bygge hindre og barrierer gjør det enklere å snakke om det

La dem bruke god tid på dette, og pass på at det er noen tilretteleggere som er i nærheten og kan stille spørsmål og notere ned det som blir sagt og diskutert underveis. NB! Dette er en veldig viktig oppgave for tilretteleggerne!

Deretter presenterer alle kartene sine for hverandre. Hvem er hvor, når og hva gjør vi på de forskjellige stedene? Hva er det som ikke brukes? Noen grunner til at de ikke brukes?

Deretter går vi tilbake i gruppene og diskuterer hindre, muligheter og løsninger mer fritid til alle:

- HVA OM ALT KOSTET MYE? Hva gjør det da med de stedene vi er?
- HVA OM ALT VAR GRATIS? Hvor ville vi vært da? Hva ville vi gjort annerledes?
- HVIS ALT VAR PÅ SAMME STED? Hvor ville vi vært? Hva hadde vi gjort?
- HVA OM FORELDRE IKKE SYNES DET ER EN GOD IDÉ? Hva gjør vi da? Hva skjer med resten av gjengen?
- HVA HVIS ALLE VAR GUTTER/JENTER?
- HVA HVIS ALLE VAR BLINDE?
- HVA OM EN PERSON I GRUPPA VAR BLIND? Velg en som er blind – hva gjør man da?

Hele tiden må det være en som skriver ned det som er diskusjonen og tar bilder ved de forskjellige scenariene. Det kan være en som leder spørsmålsrunden (ordstyrer) og en som dokumenterer.

Presentasjon og plenumsdiskusjon

Når man skal presentere et gruppearbeid foran mange mennesker, må det føles trygt og godt. Både for at man skal huske på å si alt som er viktig, og for at det skal være forståelig for de andre i rommet.

Når gruppeoppgavene presenteres, stiller dere oppfølgingsspørsmål og bekrefter at dere lytter ved å gjenta det som blir sagt.

Å oppsummere kort det andre har sagt, og så spørre om det er riktig og takke for at de delte, er viktig for at det skal være trygt å delta i både diskusjon senere og for at man skal føle seg hørt og forstått.

Spørsmål

Hva er gode spørsmål for å få svar?

Forbered deg godt. Vær åpen og nysgjerrig. Si: Jaha, kan du fortelle mer? Nikk og smil.

«Åpnere»: Fortell mer om det? Hva mener du? Kan du si det på en annen måte?

«Lukkere»: Når du sier det, mener du?

Gode spørsmål for å få svar på:

HINDRE / BARRIERER FOR TILGANG PÅ FRITID OG LEK?	HVILKE LØSNINGER HAR UNGDOM FOR Å KOMME OVER HINDRENE?

Lokal samling: Oppskrift for deg i ungdomsrådet

A) Når du kommer hjem fra sentral samling i Oslo

1. Planlegg gjennomføring av overlappingsmøte med ungdomsrådet hjemme
2. Hvordan skal ungdomsrådet og skolene føle eierskap til dette? Hvilke knapper må dere trykke på for at hjemkommunen skal bli engasjert og føle at dette er viktig
3. Tenk på hvem som skal ha hvilke roller og oppgaver i det videre arbeidet.
4. Innkall til møte i ungdomsrådet og sett saken på agenda.

ANSVARSFORDELING:

Avklar roller, ansvar og oppgaver!

HVA	HVEM
Kontakt med skole	
Koordinere Lokal samling	
Innkjøpsansvarlig	
Fremdriftsplan for planlegging: HVEM gjør HVA NÅR og HVORDAN?	

B) Når dere har gjennomført overlappingsmøte med Ungdomsrådet

1. Referat: Hvem har ansvar for at hva skal skje, når og hvordan?
2. Definer: Hvilken skole skal vi gjennomføre lokal samling på?
3. Hvilket trinn skal vi invitere til å delta?
4. Hvorfor velger vi denne skolen og dette trinnet?
5. Hvem kan være med på gjennomføringen?
6. Må noen ha politisk fraværsbrev eller annen bekreftelse for at deres deltakelse er OK?
7. Avtal dato med lærere og rektor

Er det behov for å gjøre noen endringer knyttet til hvem som skal gjøre hva? Har alle fortsatt mulighet eller er det noe som har skjedd som gjør at det er smart å bytte på ansvar og oppgaver.

ANSVARSFORDELING:

HVA	HVEM
Overordnet ansvar for hele samlingen	
Skolen og klassen dere skal ha arrangement på	
Navn på tilretteleggere fra ungdomsrådet som er med	
Dato og gjennomføringsplan	

C) Når dere har en uke igjen til gjennomføring av lokal samling

1. Alle som har en rolle på samlingen møtes for en gjennomgang av selve dagen
2. Rollespill hele gjennomføringen. Da kommer man på gode spørsmål, feller som man kan falle i, oppdater steder som kan stjele tid fra gjennomføringen og spørsmål som må avklares med feks sekretær eller lærer.
3. Har noe skjedd som gjør at ansvar og roller må byttes på?
4. Gjennomgang av rapporteringsskjemaet: Tror vi at denne metoden gir oss svarene vi har behov for?

ANSVARSFORDELING:

HVA	HVEM
Navn på overordnet ansvarlig	
Navn på velkomstkomité	
Hvem ønsker velkommen og forteller om programmet	
Navn på de som skal ha de forskjellige gruppene	
Navn på den som sier vi skal bytte gruppe	
Navn på den som passer på tiden	
Navn på den som ønsker ordfører velkommen	
Navn på kontaktperson for skolen	
Rapporteringsansvarlig	

D) Dagen før lokal samling

- Er alle innkjøp gjort?
- Vet alle når de skal møte opp?
- Noen syke folk?
- Har Maren fra Redd Barna kommet?
- Har vi kontroll?
- Alle tar en sjekk med seg og sine om hvordan det står til?

E) Gjennomføring av lokal samling

Forberedelser har dere gjort på forhånd, men en siste sjekk for at alle detaljer er på plass kan være lurt.

UTSTYR:

Tusjer

Post-its

Ark

Lego

Gruppeinndeling

UNGDOMSRÅDET:

Husker alle hva de skal gjøre?

Er alle friske?

Hvis noen blir syke, hva gjør dere da?

Hvis lærere eller sekretær blir syk, hva gjør dere da?

Tid	Hva	Hvordan	Ansvarlig person

EKSEMPEL

Tid	Hva	Hvordan	Ansvarlig person
10.00	Velkommen til Oppdrag 31	Gjennomgang av dagens program, hvorfor vi gjør dette og hva deres innspill skal brukes til	Erik
10.15	Meningsstrek	4 påstander (løsne på stemninga, bli vant til å høre egen stemme i ny gruppe, bli vant til å bli spurt om din mening, gjøre seg opp en mening og fortelle andre om den meningen, samt lytte til andres meninger)	Stine
10.30 10.45 11.00 11.15	KART	1. Gå i grupper. Idémyldring. Hva finnes? / Hvor er vi? / Hvor er vi ikke? 2. Hvilke støttepersoner er viktige? / Hvor er disse støttepersonene? 3. Hva ønsker vi for stedet vårt? 4. Hvilke hindre må vi overkomme for å nå drømmen?	Nora Stine Lise Truls
11.30	Presentasjon	Hva har gruppene gjort / snakket om?	Ansvarlig på gruppa (4 personer)
11.50	Redd Barna og Ordfører takker for innspillene	Forteller om veien videre og evt presse	Maren
12.00	Takk for i dag	Ryddeteamet blir igjen!	Erik

F) Dagen etter lokal samling: Evaluering!

Møt gjengen for en gjennomgang av hvordan det gikk. Fokus på det som funka bra og heiagjeng for hverandre!

Skriv inn hva som gikk bra:

Skal dere gjøre dette igjen? Hva fortsetter vi med og hva og hvordan endrer vi opplegget?

Skriv inn:

Har vi fått svar på det vi trengte?

Skriv inn:

Trenger vi å undersøke noen punkter nærmere?

Skriv inn:

G) Når dere skal rapportere og gi råd fra lokal samling

Spørsmål	Hva sier elevene	Forslag til løsning
Hvilke steder er viktige for lek og fritid i kommunen?		
Hvorfor er noen steder viktigere enn andre?		
Er det noen steder som skiller seg ut fordi det feks er lettere å komme seg til og fra?		
Hvilke personer er viktige?		
Hva gjør noen personer viktigere enn andre?		
Hvis aktiviteter kostet 10.000,- Hva ville skjedd med deltakelsen da?		
Hvis alt var gratis, hva ville skjedd med deltakelsen da?		
Hvilke steder savner man?		
Hvilke steder bruker man ikke, og hvorfor?		
Hva må endres for at alle skal få delta i noe på fritida si i kommunen?		
Hvilke hindre finnes for fritidstilbud til alle i dag?		
Drømmefritiden ser slik ut:		

H) Før dere reiser tilbake til Oslo høsten 2018

- Hvem reiser?
- Hvilke resultater har dere fra deres undersøkelser i kommunen/bydelen?
- Hva skal dere gi av råd til Kulturdepartementet?
- Hvilke hindre er de viktigste for at ikke alle har et tilbud på fritiden?
- Hvem har ansvar for at dette blir gjort noe med?

LYKKE TIL!!

